

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ἐνδέκατος

Συνδρομὴ ἰτησία : Ἐν Ἀθήναις, φρ. 10, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἐκαστοῦ ἔτους καὶ εἶναι ἰτησίαι. — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως : Ὀδὸς Σταδίου, 6

21 Ἰουνίου 1881

ΔΕΝ ΠΕΙΡΑΖΕΙ

— Ἡ ἀληθὴς πληγὴ τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ δὲν πειράζει, μοι ἔλεγε μίαν ἐσπέραν ὁ μακαρίτης Παλάσκας.

Ποσάκις, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Παρισίοις διαμονὴν του, διήλθομεν ὥρας ὁλοκλήρους συνομιλοῦντες περὶ τῶν τῆς Ἑλλάδος ! Καὶ εἰς τί ἄλλο περιστρέφεται συνήθως ἡ ὁμιλία τῶν εἰς τὰ ξένα συναντωμένων Ἑλλήνων ; Τὸν ἤκουον δὲ μετὰ νέας πάντοτε τέρψεως. Ἡ ἀγνότης τοῦ πατριωτισμοῦ, ἡ ὀρθότης τῶν σκέψεων, ἡ μακρὰ του πείρα τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων, τὰ ἀνέκδοτα διὰ τῶν ὁποίων ἐποίκιλε τὴν ὁμιλίαν, ἡ χάρις τῆς ἐκφράσεως, μοι ἀπετέλουν τερπνοτάτην ἔμψυξιν καὶ διδακτικὴν τὴν συναναστροφὴν τοῦ ἀληθῶς χρηστοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου.

Δὲν ἤμειθα πάντοτε καὶ κατὰ πάντα σύμφωνοι εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἰσως δὲ ἡ ἐκ μέρους μου ἀσυμφωνία ἐπήγαξε μᾶλλον ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ τῷ δίδω ἀφορμὴν ὁμιλίας ἢ ἐκ πεποιθήσεως ἐναντίας. Ὁ Παλάσκας τὴν ἀπέδιδεν εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς αἰσιοδοξίας, τὴν ὁποίαν μοι προσέτριβεν. Ἐγὼ δὲ, παίζων, ἐξήγουν τὰς πρὸς τὸ ἀπαισιόδοξον τάσεις του διὰ τῆς διαφορᾶς τῆς ἡλικίας, καὶ τῷ ἔλεγον, — ὅπερ ἄλλως τε ἀληθές, — ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὅπου λευκαὶ τρίχες ἐκεῖ καὶ μεμψιμοιρία, ὅσῳ δὲ λευκότεραι, τόσῳ μεγαλειτέρα ἡ μεμψιμοιρία.

Τοῦτο ἐφαρμόζεται ἀπανταχοῦ τῆς γῆς. Αἱ ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας ἐλάβομεν ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς νεότητος διατηροῦσιν ἰδιόζουσαν μέχρι τέλους χάριν ἐντὸς τῆς μνήμης τοῦ ἀνθρώπου· ἐνίοτε δὲ γηράσκοντες ἀποδίδομεν εἰς τὰ πρὸ ἡμῶν ἀντικείμενα ἑλλείψεις, ἐνῶ μόνον πταίουσιν οἱ μεταβληθέντες ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. Ἰσως ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσι πρόσθετοι ἀφορμαὶ δικαιουῖσαι καὶ ἄλλως τὸ πρᾶγμα. Ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ τὸ ἴσως μου τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι κατατάσσομαι ἤδη καὶ ἐγὼ εἰς τὴν σειρὰν τῶν δικαίωματι ἡλικίας μεμψιμοιρούντων.

Ὅπως δὴποτε, ὁ Παλάσκας παρεδέχετο ἐν μέρει τὴν ἐνστασίν μου ταύτην. Παρεδέχετο καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν ἱστορικῶν λόγων δι' ὧν, ἐξηγῶν τὰ κακῶς ἔχοντα παρ' ἡμῖν, ἀπεπειρώμην νὰ ἀναδείξω τὸ ἐφήμερον αὐτῶν. Πρὸ πάντων δὲ ἐσυμφωνοῦμεν εἰς τὰς περὶ μέλλοντος ἐλπίδας. ὦ ! ὡς πρὸς τοῦτο ἡ πεποιθήσις του ἦτο πλήρης καὶ

ἀκράδαντος. Ἀλλὰ δὲν τὸν ἐμπόδιζεν αὕτη ἀπὸ τοῦ νὰ βλέπῃ καὶ νὰ λέγῃ τὰς ἀσχημίας τοῦ παρόντος, τὰς ὁποίας κατὰ μέγιστον μέρος ἀπέδιδεν, ὡς ἔλεγεν, εἰς τὸ δὲν πειράζει.

— Βλέπετε τὰ πράγματα ἐκ τοῦ πλησίον, τῷ ἔλεγον, καὶ διὰ τοῦτο μεγαλοποιεῖς τὸ κακόν. Ἄν ἐξετάσῃς τῆς ὥραιότερας χειρὸς τὸ δέσμα διὰ τοῦ μικροσκοπίου, θὰ ἀνακαλύψῃς ἐπ' αὐτῆς ἀηδίας, τὰς ὁποίας ὁ ὀφθαλμὸς δὲν ὑποπεύσεται. Μὴ διὰ τοῦτο ἐλαττοῦται ἡ ὥραιότης τῆς χειρὸς, τὴν ὁποίαν θαυμάζει ὁ γυμνὸς ὀφθαλμὸς σου ; Διὰ νὰ κρίνῃς ἀσφαλῶς βλέπε ἐξ ἀποστάσεως τὰ πράγματα, ἐξ ἀποστάσεως ἰκανῆς ὅπως συγκρίνῃς τὰ ἐν Ἑλλάδι μὲ τὰ ἀλλαχοῦ συμβαίνοντα. Διότι, ἐπὶ τέλους, μὴ δὲν εἶναι ἀνθρώπινα τὰ καθ' ἡμᾶς ; Μὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς περίπου πανταχοῦ καὶ πάντοτε ;

— Ναί, ἀπεκρίνετο μεσιδίων ὁ Παλάσκας, ἀλλ' ὁ Ἕλλην εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος, ὥστε τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματά του προσλαμβάνουσι τύπον δυνατώτερον ἢ ἀλλαχοῦ τῆς γῆς.

Ναί, ἐπανελάμβανε σπουδαιότερον ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ αὐτὸς πανταχοῦ. Οἱ αὐτοὶ λόγοι προκαλοῦν καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν κακιῶν καὶ τὴν διόρθωσιν των. Πανταχοῦ ὑπάρχει καὶ χρηστότης καὶ κακοήθεια. Βεβαίως δὲ, παρ' ἡμῖν ἡ ἀναλογία τῆς μὲν πρὸς τὴν δὲ δὲν εἶναι πρὸς ζημίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὁχι, δόξα τῷ Θεῷ ! Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι, ὅτι ἀλλαχοῦ ἡ διαφορὰ στηλιτεύεται ἐυκολώτερον ἢ παρ' ἡμῖν. Ἐν Ἑλλάδι τὴν προστατεύει τὸ αἰώνιον δὲν πειράζει. Δὲν πειράζει τοῦτο, δὲν πειράζει ἐκεῖνο ! Ἡ ἀνοχὴ τοῦ Ἑλλήνος εἶναι ἀπεριόριστος ! Ἀνθρώπινον θὰ μοῦ εἴπῃς καὶ τοῦτο ; Ἡ θὰ μοῦ φέρῃς τοὺς ἱστορικοὺς σου καὶ πάλιν λόγους πρὸς ἐξήγησίν σου ;

— Ἰσως, ὑπέλαβον, ἡ ὑπερβολικὴ αὕτη ἀνοχὴ εἶναι ἡ φυσικὴ καὶ ἀναγκαία ἀντίδρασις τῆς ὑπερβολικῆς πρὸς τὸ ψέγειν τάσεως τοῦ Ἑλλήνος. Ἐμεθεὶς τοσοῦτον φιλόσοφοι, ἀνακαλύπτομεν μετὰ τοσαύτης εὐκολίας τὰ ἐπιλήψια καὶ ὅπου συγχάκις δὲν ὑπάρχουσιν, ὥστε συναίσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξουδετερώσωμεν καὶ πῶς τὴν κακολογίαν καὶ νὰ παρηγορήσωμεν ἴσως ἑαυτοὺς διὰ τῆς παραβλέψεως, διὰ τοῦ δὲν πειράζει.

Ἡ παρένθεσις μου αὕτη ἦτο ἀντίφασις πρὸς τὴν θεωρίαν μου, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι πανταχοῦ

ὁ αὐτὸς, τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς ἀπλῶς ἀνθρώπινον δι-
 ὅτι παρεδεδόχθη ὅτι, ὡς πρὸς τὸ φιλόσοφον τοῦ-
 λάχιτον, ἐξέχει δ' Ἑλλήν. Ἀλλ' ὁ Παλάσκας
 δὲν ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας ὅπως μοι προσάψῃ
 τὸ ἀνακόλουθον τῶν παρατηρήσεών μου. Ἐγερθεὶς
 ἐπεριπάτει κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐντὸς τοῦ δω-
 ματίου, ψιθυρίζων κατ' ἀρχὰς μετὰ πικρᾶς εἰρω-
 νείας: δὲν πειράζει, δὲν πειράζει! Ἐπειτα ἐ-
 σιώπησε καὶ ἐφαίνετο ἀναπολὼν παρελθόντα
 πράγματα.

Ἐγὼ δ' ἐσκεπτόμην κατ' ἐμαυτὸν ὅτι δύναται
 ἴσως καὶ ἄλλως νὰ ἐξηγηθῇ ἡ Ἑλληνικὴ ἀνοχή:
 Διὰ τοῦ υπερβάλλοντος πατριωτισμοῦ. Ποσάκις
 ἤκουσα ὅτι δέον νὰ συγκαλύπτωμεν τὰς ἀσχη-
 μίας ἡμῶν διὰ νὰ μὴ τὰς ἴδωσι δῆθεν οἱ ξένοι.
 Ὡσεὶ ἐπερίμενον οἱ ξένοι νὰ τὰς ἀποκαλύψωμεν
 ἡμεῖς διὰ νὰ τὰς ἴδωσι! Λησμονοῦσιν οἱ οὕτω
 σκεπτόμενοι, ὅτι ἡ συγκαλύψις εἶναι μᾶλλον ἀ-
 ξιόμειρος ἢ ἡ ἀσχημία αὐτή. Ἐμφοροῦνται ὑπὸ
 τοῦ αἰσθηματος τοῦ διατυπωμένου ἐν τῷ γαλ-
 λικῷ ῥητῷ, ὅτι πρέπει νὰ πλύνωμεν κατ' ἰδίαν
 τὰ ἄπλυτά μας. Ἀλλ' ἡ παροιμία δὲν λέγει ὅτι
 πρέπει καὶ νὰ μένωσιν ἄπλυτα.

Ἀφ' ἧς ὁ Παλάσκας διακόψας τὸν περίπατόν
 του ἐστάθη ἐνώπιόν μου.

— Ἡξεύρεις τί μοῦ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν;

— Λέγε, ἀπεκρίθην.

— Πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ὅτε τὸ Καφενεῖον τῆς
 Ὁραίας Ἑλλάδος ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν του καὶ ἐ-
 χρησίμευεν ὡς γενικὴν τῶν Ἀθηναίων συνεντευ-
 κτήριον, ἐπλήρουν θερμὴν τινα ἐσπέραν τὸν κα-
 φέν μου καὶ ἡτοιμαζόμενον νὰ ἀναχωρήσω, ὅτε ἐμ-
 προσθεν τοῦ καφενεῖου διήλθεν ἄνθρωπος μεσό-
 κοπος, ταξειδιώτης μόλις ἀφικθεὶς κατὰ τὸ φαι-
 νόμενον. Ἐφόρει κασκέτον πεπαλαιωμένον μάλ-
 λον, τὸν ἠκολούθει δὲ Μελιταῖος ἀχθοφόρος βα-
 στάζων τὰ ὀλίγα πράγματά του. Ἐπέστυρεν ὁ ἄν-
 θρωπος τὴν προσοχήν μου, διότι δύο ἢ τρεῖς ἐκ
 τῶν πρὸ τοῦ καφενεῖου καθημένων ἠγέρθησαν
 μετὰ σπουδῆς ἅμα τὸν εἶδον διὰ νὰ τὸν χαιρετί-
 σωσι διὰ τοῦ φιλικωτέρου Καλῶς ὤρισες. Ἐξη-
 κολουθήσεν ἐκεῖνος τὸν δρόμον του ἀναβαίνων
 τὴν ὁδὸν Αἰόλου, μετὰ τὸν ἀχθοφόρον κατόπιν του.
 Ἐγὼ δὲ ἐγερθεὶς ἠκολούθουν εἰς ὀλίγην ἀπόστα-
 σιν τὴν αὐτὴν ὁδόν, χωρὶς νὰ βιάζωμαι, διότι ἦτο
 θερμὴ ἡ ἐσπέρα. Ἐν τούτοις οἱ πλεῖστοι τῶν
 πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένων ἐδεξιούντο τὸν προπορευό-
 μένον μου ξένον· τινὲς τὸν ἠσπάζοντο, ἄλλοι ἐ-
 σφιγγον τὴν χεῖρά του. Ἡ ὑποδεξιώσις ἦτο γενικὴ
 καὶ ἐγκαρδία καὶ ἐμαρτύρει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν
 ἦτο ἄγνωστος, οὐδὲ ὁ τυχών. Ἡ περιέργειά μου
 ἠρεθίσθη. Τίς εἶναι ἄρα γε; Πῶς νὰ μὴ τὸν γνω-
 ρίζω;

Ἐκεῖ, βλέπω μακρόθεν ἐρχόμενον τὸν... Δὲν
 σοὶ λέγω τὸ ὄνομά του. Τὸν γνωρίζεις καὶ τὸν τι-
 μᾶς, καθὼς καὶ ἐγὼ τὸν ἐκτιμῶ ὡς ἓνα τῶν ἐντι-
 μοτέρων συμπολιτῶν μας, κατέχοντα θέσιν ὑψη-

λὴν καὶ ἀνεξάρτητον, καὶ ἐκζητῶν ἀπολαύοντα
 τῆς γενικῆς ὑπολήψεως. Ἀμα ἐπλησίασε καὶ ἀνε-
 γνώρισε τὸν κασκευτόφορον μου ξένον, τὸν προῦπν-
 τησε καὶ αὐτὸς μετ' ἐνέγκαρδιον Καλῶς ὤρισες,
 καὶ σταθεὶς τὸν ἠσπάζετο καὶ ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ
 ἐπὶ τῆς ἄλλης παρειᾶς. Ἐστάνην καὶ ἐπερίμενα
 τὸν φίλον. Ἐπὶ τέλους θὰ ἱκανοποιήσω τὴν κο-
 ρυφωθεῖσαν ἡδὴ περιέργειάν μου.— Δὲν μοῦ λέ-
 γεις τὸν ἠρώτησα, ἅμα ἐπλησίασε, ποῖος εἶναι
 τοῦ λόγου του;

— Οὐφ, ἀδελφέ! ἐψιθύρισε μετὰ προφανοῦς ἀη-
 δίας, φυστὼν διὰ τῶν χειλέων καὶ σείων βραχίως
 τὰ δάκτυλα τῆς δεξιᾶς του, ὥστε προσεπάθει νὰ
 ἀποπτύσῃ τὸν δοθέντα διπλοῦν ἀσπασμὸν καὶ νὰ
 ἀποτινάξῃ τὸν ῥύπον τῆς χειραψίας ἐκείνης.

Ἡ πόρνησα καὶ ἐπανελάβον τὴν ἐρώτησίν μου.
 Μοὶ εἶπε τὸ ὄνομα. Δὲν ἐγνώριζα τὸν ἄνθρωπον,
 ἀλλὰ μοὶ ἦτο γνωστὸν τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ἐν-
 θυμήθην ἀμέσως, διότι εἶχεν ἀντηχήσῃ πρό τι-
 νων ἐτῶν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὅτε ἐδικάζετο
 ἐπὶ πλαστογραφία! Ἦτο δημόσιος ὑπάλληλος,
 κατεδικάσθη δὲ εἰς πολυετὴ δέσμιάν. Ἡ ποινὴ του
 ἔληξεν καὶ ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς εἰς
 τὸ φροῦριον τοῦ Παλαμῆδίου διαμονῆς του. Καὶ
 ἰδοὺ πῶς τὸν ὑπεδέχοντο οἱ ἀνεκτικοὶ συμπολι-
 τῆς του, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ ἀέκραιος ἀνώνυ-
 μός μου. Διότι εἶναι βαθεῖα αἰ ῥίξει τοῦ δὲν πει-
 ράζει εἰς τὴν κοινωνίαν μας.

— Τί ἀπέγεινεν ὁ πλαστογράφος; ἠρώτησα.

— Ἀγνοῶ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ κατέ-
 χη θέσιν καλὴν ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπαλληλίᾳ. Τὸ
 παρελθόν του δὲν εἶναι σύστασις δι' αὐτὸν, ἀλλὰ
 δὲν πειράζει. Ἐὰν τὸν υποστηρίξῃ ὁ βουλευτὴς
 τῆς ἐπαρχίας του, πῶς ὁ ὑπουργὸς νὰ τῷ ἀρνηθῇ
 τὸν διορισμόν του; Ἐπὶ τίνι λόγῳ; Ἐὰν ὁ ὑ-
 πουργὸς αὐτὸς δὲν λέγῃ τὸ δὲν πειράζει, τὸ ἐπα-
 ναλαμβάνουσι κατὰ κόρον οἱ περὶ αὐτόν. Δὲν πει-
 ράζει!

Ἀναμφιβόλως, ἐξηκολούθησε λέγων μετὰ τινα
 σιωπὴν, ἡ κοινωνία ἀναγνωρίζει καὶ τιμᾷ τὸν ἐν-
 τιμον, διακρίνει δὲ κάλλιστα τὸν ἄξιον ἀπὸ τοῦ
 μὴ ἀξίου ὑπολήψεως. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Πρέ-
 πει ἡ διάκρισις αὕτη νὰ μὴ ἐκφράζεται ταπεινῇ
 τῇ φωνῇ καὶ ἐν παραβύστω. Πρέπει τὸ κακὸν, ὅ-
 που καὶ ἂν εὐρεθῇ νὰ στηλιτεύηται καὶ ὑπὸ τοῦ
 νόμου καὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης, πρὸ πάντων
 τῆς κοινῆς γνώμης. Πρέπει νὰ ἐκλείψῃ τὸ δὲν
 πειράζει. Ὅταν αἱ ἀπαιτίαι αὗται λέξεις παύ-
 σωσι νὰ ἀντηχῶσιν αἰωνίως εἰς τὰ Ἑλληνικά ὦτα,
 τότε δύνασαι, σὺ ὁ αἰσιδόδοξος, νὰ πιστεύσῃς ὅτι
 ἠγγισεν ἀληθῶς ἡ διόρθωσις τῶν κακῶν ἐχόντων.

— Ἀλλ' ἴσως, ὑπέλαβον μετὰ τινος δειλίας,
 ἴσως τὸ κακὸν ἠλαττώθῃ ἡδὴ ἀπὸ τῆς θριαμβευ-
 τικῆς ἐν Ἀθήναις εἰσόδου τοῦ πλαστογράφου ἐ-
 κείνου. ἴσως ὁ ἀνώνυμος φίλος σου δὲν θὰ τὸν
 ἠσπάζετο σήμερον ἐπιστρέφοντα ἐκ τοῦ Παλαμῆ-
 δίου.

— Εἶθε, ἀπήντησεν ὁ Παλάσκας. Καὶ ἡλλά-
 ξαμεν ὁμιλίαν.

Δ. ΒΙΚΕΛΛΑΣ.

Ο ΙΑΤΡΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

[Μυθιστορία Ι. Ρουφφίνη.—Μετάφρ. Ἀγγέλου Βλάχου].

Συνίξις: 161 σελ. 869.

IB'.

Ἐν τῷ κήπῳ.

— Κυττάξετε τί ὠρχιον τάπητα ἤπλωσεν ἐ-
 πίτηδες ἢ φύσις ὑπὸ τοὺς πόδας σας! ἔλεγεν ὁ
 Ἀντώνιος μετ' ὀλίγας ἡμέρας, περιάγων τῆς μις
 Δάβεν ἐν τῷ κήπῳ.

Ὁ ἄνεμος εἶχε παύσει τὴν νύκτα, καὶ τὸ ἔδα-
 φος ἐκάλυπτε παχὺ στρώμα ἀνθέων λεμονέας καὶ
 πορτοκαλλέας, τάπητος χιονώδης, ὃν διέσκιζον ἄ-
 φηνοι μήκωνες.

— Ὅχι ἔχετε νὰ μοῦ προσφέρετε ὅμοιον τάπη-
 τα, ὅταν ἔλθω εἰς Δάβεν;

— Ὁ ἰδικός μου δὲν θὰ ᾔνε τόσον πλούσιος
 καὶ λαμπρὸς, ἀπήντησεν ἡ Λουκία. Ὅχι εὐρετε ὅ-
 μως εἰς Δάβεν, ἐξηκολούθησε λέγουσα μετὰ τινος
 υπερηφάνειας, εἰς πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους, ὅτι
 δὲν εὕρισκετε εἰμὴ μόνον εἰς τὴν πατρίδα μου,
 ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ ἀγγλικῇ χλόην, μαλακὴν ὡς βελούδον
 καὶ ἀμυγδαλοῦ πρασίνου χρώματος.

— Ὅχι τὴν θαυμάσω ἐξ ὅλης καρδίας, εἶπεν ὁ
 Ἀντώνιος, καὶ αἰσθάνομαι μάλιστα ἐκ προοιμίων
 διαθέσιν νὰ θαυμάσω πᾶν ὅ,τι ἀγγλικόν.

— Ἀλήθεια; ἐφώνησε χαρμωπῶς καὶ θριαμ-
 βικῶς ἡ Λουκία. Ὡ! τότε ἔλατε γρήγορα εἰς τὴν
 Ἀγγλίαν· ἐγὼ θὰ γείνω ὁδηγός σας.

— Τότε πρέπει ν' ἀργήσω πολὺ ἀκόμη, εἶπεν
 ἀστεειεύμενος ὁ ἰταλός. Ἐλησμονήσατε ὅτι πρό-
 κειται νὰ μείνετε ἐδῶ καὶ νὰ κτίσετε μάλιστα
 καὶ ἐξοχικὴν οἰκίαν, δὲν ἠξέρω διὰ ποῖον;

— Πῶς τὸ ἤθελα! Ὅ ἀπεφάσιζα εὐχαρίστως
 νὰ ζήσω ἐδῶ ὅλην μου τὴν ζωὴν, ἀπήντησεν ἡ
 Λουκία ἐν ἀπλότητι.

— Ἀληθῶς ὅχι τὸ ἀπεφάσιζατε; ἀνέκραξεν
 ὁ Ἀντώνιος συγκινημένος καὶ περιπόρφυρος.

Ἡ Λουκία τὸν ἐθεώρησε.

— Ἀλλὰ δὲν σὰς εἶνε δυνατόν, προσέθηκε σο-
 βαρῶς καὶ μετὰ τινος ἀποθαρρύνσεως. Γνωρίζετε
 ὅτι δὲν σὰς εἶνε δυνατόν· τί θὰ ἔλεγεν ὁ κόσμος,
 προσέθηκεν, ἀποπειρώμενος νὰ γελάσῃ, ἂν ἡ θυ-
 γάτηρ τοῦ Σὶρ Ἰωάννου Δάβεν ἄφινε τὴν κοινω-
 νικὴν τῆς θέσιν καὶ ἤρχετο νὰ ταφῇ εἰς ἄσχημον
 ἰταλικὸν χωρίον!

Διακόπη μικρὸν, οἶονε ἀναμμένων ἀπάντησιν,
 εἶτα δ' ἐξηκολούθησε.

— Ἡ κοινωνικὴ τάξις καὶ ὁ πλοῦτος εἶνε ἀ-
 λύσις χρυσαῖ, ἀλλ' ἀλύσις πάντοτε. Δὲν εἶπεν
 ὁ Σενέκας ὅτι μεγάλη περιουσία εἶνε μεγάλη δου-
 λεία;

— Καὶ εἶπεν ἀλήθειαν, φοβοῦμαι, ἀπήντησεν ἡ
 Λουκία μετὰ στεναγμοῦ, ὃν δὲν ἠδυνήθη νὰ κα-
 ταστείλῃ.

Οἱ δύο νέοι ἐξηκολούθησαν τὸν περίπατον αὐ-
 τῶν σωπηλοῖ. Ἦσαν δ' εὐχάριστον ἀληθῶς θέα-
 μα, βαδίζοντες ἐγγὺς ἀλλήλων. Ὁ μὲν Ἀντώνιος
 μετριάζων τὸ βῆμά του πρὸς τὸ βῆμα τῆς Λου-
 κίας καὶ υποστηρίζων αὐτὴν μετὰ τρυφερᾶς με-
 ριμνης· ἡ δὲ Λουκία στηριζομένη ἐπ' αὐτοῦ πλή-
 ρης πεποιθήσεως καὶ εὐτυχίας· ἀμφοτέρω νέοι,
 κομποῖ, ὠραῖοι, φέροντες τὸν τύπον φύσεως εὐ-
 γενοῦς, καὶ τοσοῦτον ἐν τούτοις διαφέροντες ἀλ-
 λήλων· ἡ μὲν Λουκία ξανθὴ καὶ ἱλαρὰν ἔχουσα
 τὴν μορφήν, ὁ δὲ Ἀντώνιος μελάχρους καὶ πλή-
 ρης ἐνεργητικότητος· ἡ νεαρὰ ἀγγλὴ κλίνουσα ἐ-
 πιχαίρει τὴν ἀγγελικὴν τῆς κεφαλῆς, ὡς ἄνθος
 ζητοῦν στήριγμα, ὁ δὲ ἰταλὸς ἀνατείνων τὴν κε-
 φαλήν του, ὀρθίαν καὶ υπερήφανον· τὸ βάδισμα
 τῆς πρώτης ἀρρώστου ἐλαφρὸν καὶ οὕτως εἰπεῖν
 παιδικόν, τὸ δὲ τοῦ ἱατροῦ ἀσφαλὲς καὶ στα-
 θερόν, ὥσαντι κατέκτα βραθυμὴν τὸ ἔδαφος ἐφ'
 οὗ ἐπάτει. Ἀντίθεσις καὶ ἀρμονία συγχρόνως!
 σύνδεσμος τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἀδυναμίας! Ἐκά-
 στος χαρκατὴρ τοῦ ἐνὸς ἀνεδείκνυε τοὺς χαρα-
 κτήρας τοῦ ἄλλου.

Ἐνθ' ὁ ἱατρός Ἀντώνιος καὶ ἡ μὲς Δάβεν, παρὰ
 πάντας αὐτῶν τοὺς στεναγμοὺς καὶ τὰ λυπηρὰ
 προαισθήματα, ἀπῆλθον ἀμφοτέρω τὴν εὐδαι-
 μονίαν τοῦ πρώτου ἐκείνου πρωῒνου περιπάτου,
 περιήγον ἀκουσίως εἰς σκληρὰν ἀμνηχανίαν ἀπρο-
 σδόκητόν τινα μάρτυρα τῆς συνεντεύξεώς των. Ὁ
 Βαττίστας ἦτο φυσικῶς καθ' ἐκάστην ἐν τῷ παν-
 δοχείῳ, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ κήπῳ, ὅ-
 που ἐκάπνιζε τὴν πίπαν του, καὶ παρετήρει κου-
 φίως τὴν μὲς Δάβεν, ἴσως ἵνα διαλύσῃ τοὺς δι-
 σταγμοὺς, οὓς εἶχεν ἐτι περὶ αὐτῆς· ἀλλ' ὁ Σὶρ
 Ἰωάννης εἶχε παραπονεθῇ κατὰ τῆς δυσχεροῦς
 ὁσμῆς τοῦ καπνοῦ, ἥτις ἐπλήρου τὰ δώματά του,
 καὶ ὁ Βαττίστας ἐπομένως εἶχε παραιτήσῃ τὸ
 κάπνισμα, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παραιτηθῇ τῶν πα-
 ρατηρήσεών του, ὡς ἐξηκολούθει πάντοτε, μαζὺ
 τὸν καπνὸν τοῦ πρὸς παραγορίας του.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Λουκία δὲν εἶχε ποτε ἐξέλθῃ τῆς
 οἰκίας, ὁ ἐραστής τῆς Σπεράντσας δὲν ὑπέθετεν
 αὐτὴν τοσοῦτον πλησίον τῆς σκοπιᾶς του. Θο-
 ρυβηθεὶς, ἐφυγε καὶ ἐκρύβη μακρὰν τῶν δύο πε-
 रिπατητῶν, ἐλπίζων νὰ κατορθώσῃ νὰ φύγῃ, ἅμα
 ὡς ἐκείνοι ἤθελον ἐπιστραφῇ.

Ἀλλὰ πρὸς μεγάλην του ἀμνηχανίαν, ἀντὶ νὰ
 ἐπιστραφῶσιν οἱ δύο νέοι, ἐξηκολούθησαν τὸν
 περίπατον αὐτῶν κατ' εὐθείαν, καὶ τοῦ ἀπέκοψαν
 τὴν πρὸς τὴν θύραν τοῦ κήπου ἔξοδον· οὕτω δὲν
 ὑπελείπη εἰς τὸν ταλαίπωρον Βαττίσταν εἰμὴ ἐν
 τῶν δύο; νὰ ἀψηφίσῃ τὴν συνάντησίν των, πράγ-
 μα τὸ ὁποῖον δὲν ἤθελε, ἢ νὰ κρυβῇ ἐπαισχύν-
 τως ὅπισθεν κορμοῦ τινος δένδρου. Τοῦτο καὶ ἐ-
 ποίησε· ἀλλὰ τὸ διαρκτικὸν βλέμμα τοῦ ἱατροῦ
 ἀνεκάλυψε ταχέως τὸν φυγάδα.

— Ἰδέτε τὸν δούλόν σας, εἶπεν ὁ Ἀντώνιος.
 Ἰδέτε πῶς κρύπτεται ὀπίσθεν τῶν δένδρων, ἵνα ἀ-

ποφύγη τὴν παρουσίαν σας. Πηγαίνωμεν κατ' εὐθεΐαν ἐπ' αὐτὸν. Ἄς τὸν στενοχωρήσωμεν μέχρι τῶν τελευταίων του ὀχυρωμάτων.

— Ὅχι, ἀπεκρίθη περισκερμένη ἡ Λουκία.

— Μήπως εἶσθε κουρασμένη; Θέλετε νὰ καθίσετε; ἠρώτησεν ὁ Ἀντώνιος.

— Ὅχι ἀκόμη, εὐχαριστῶ προτιμῶ νὰ περιπατήσω δλίγον.

Καὶ ἐξηκολούθησαν περιπατοῦντες. Ἡ Λουκία ἦτο πάντοτε περίφροντος.

— Ὑποθέσατε, εἶπεν αἰφνης, ὅτι πηγαίνετε εἰς Λονδίνον, καὶ ἐγκαθίστασθε ἐκεῖ.

— Ὁ Ἀντώνιος ἐθεώρησεν αὐτὴν μετὰ προφανοῦς ἐκπλήξεως.

— Ἄς τὸ ὑποθέσωμεν, ἀπεκρίθη· τί ὄφελος θὰ εἶχα;

— Ἀλλὰ, εἶπεν ἡ Λουκία, μὲ τὰς γνώσεις σας, μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν σας ἱκανότητα, καὶ μὲ τὴν συμπάθειαν τὴν ὁποῖαν σὰς ἔχει ὁ πατήρ μου, ὅ' ἀποκτήσετε ταχέως μεγάλην πελατείαν καὶ περιουσίαν.

— Δὲν ἐσυμφωνήσαμεν, εἶπεν ὁ Ἀντώνιος μειδιῶν, ὅτι ἡ περιουσία δύναται νὰ ἦνε ἐμπόδιον μᾶλλον;

— Ἀληθῶς, ἀπάντησεν ἡ Λουκία, ταρκαχθεῖσα καὶ πῶς. Ἐν τούτοις εἶνε τόσον φυσικὸν νὰ προσπαθῇ τις νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν του.

— Συμφωνῶ· ἀλλ' ἡ περιουσία ἤθελε τάχα βελτιώσῃ τὴν θέσιν μου; εἶπεν ὁ Ἀντώνιος ἀμφιβάλλων. Ἰδοὺ τὸ ζήτημα. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ σχέδιόν σας δὲν ἔχει πρακτικὰς δυσκολίας, ἃς ὑποθέσωμεν μάλιστα ὅτι ἀποκτῶ περιουσίαν, καὶ γίνομαι πλούσιος. Πρὸς τίνα σκοπὸν; καὶ πλὴν τούτου, ἀντὶ ποίας θυσίας; ὅα ἐκπατρισθῶ, ὅα ἐγκαταλείψω ὅ,τι μοῦ ἀρέσκει, ὅ,τι εἶχα συνειθίσει, ὅ,τι μοῦ τέρπει τὴν καρδίαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὴν μητρικὴν μου γλῶσσαν, τὸν ἀγαπητόν μου ἥλιον, τὴν κυανὴν αὐτὴν θάλασσαν, τοὺς πορτοκαλλεῶνας αὐτοὺς ὄττινες μοῦ φέρουν τὴν εὐδὴν ἀνάμνησιν τῆς προσφιλοῦς μου Σικελίας. Ἡ ἀπώλεια ὅλων αὐτῶν, ἥτις διὰ πολλοὺς ὅα ἦτο ἴσως ἀδιάρητος, ὅα ἦτο σκληρὰ δι' ἐμὲ, ἀλλ' ἀνεκτὴ ἐπὶ τέλους, ἂν ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς ἦτο ἄξιος τῆς θυσίας. Ἀλλ' ἀκριβῶς τοιοῦτος σκοπὸς δὲν ὑπάρχει δι' ἐμὲ. Ἡ μήτηρ μου, δόξα τῷ Θεῷ, ἔχει ὅσα χρειάζεται· οἱ ἄλλοι μου συγγενεῖς εἶνε πλούσιοι. Ὡς πρὸς ἐμὲ, δὲν δύναμαι ἀληθῶς νὰ ἐννοήσω κατὰ τί ἡ περιουσία ἤθελεν αὐξήσει τὰς ἀνάσεις μου.

— Ὁ Ἀντώνιος διεκόπη, ἐκπλαγὴς ἐκ τῆς ὠχρότητος, ἥτις ἀντικατέστησεν τὴν ζωερὰν χροιάν τῶν παρειῶν τῆς Λουκίας.

— Ἐκουράσθητε, εἶπεν· ἃς ἐπιστρέψωμεν.

— Ὅσα εἶπε καὶ ὅσα ἀπεσιώπησεν ὁ ἱατρὸς ἐτάραξαν ἰσχυρῶς τὴν ἔμφυτον αἰσθησιν τῆς Λουκίας.

Ἡ φαινομένη ἀδιαφορία, μετ' ἧς ἐδέχθη καὶ συνεζήτησεν οὗτος τὴν πρότασιν τῆς, χωρὶς νὰ ὑ-

παινιχθῇ καὶ τὸν κύριον κατὰ βάλος λόγον, ὅς τις εἶχεν ὑπαγορεύσει τὴν εὐχὴν τῆς νεάνιδος, τουτέστι νὰ ζήτῃ καὶ αὐτὸς ὅπου ἐκείνη, παρήγαγεν ὁδὸν ἑνὶ ὅπως εἰς τὴν Λουκίαν.

— Ἄς ἦνε ὅπως λέγετε, ἐπανέλαβε μετὰ μικρόν· πρέπει ὅμως νὰ παραδεχθῇτε ὅπως δὴ ποτε, ὅτι ἐν Λονδίῳ ἡ ἱκανότης καὶ αἱ γνώσεις σας θέλουσιν ἐκτιμηθῇ περισσύτερον ἢ ἐδῶ, καὶ ὅτι εἶνε εὐχάριστος τέλος πάντων νὰ ἐκτιμᾶται τις κατ' ἀξίαν. Δὲν εἶσθε, ὑποθέτω, ἐνάντιος εἰς τὴν φήμην.

— Τὴν φήμην! ἐπανέλαβεν ὁ Ἀντώνιος μειδιῶν. Ἐλησμονήσατε πῶς ὀρίζει τὴν δόξαν ὁ Δάντης;

Non é il romer mondan altro che un fiato di vento, ch' or va quindi ed or va quinci*

— Δὲν εἶνε φυσικὸν, εἶπεν ἡ Λουκία, εἶνε λυπηρὸν μάλιστα ν' ἀκούῃ τις νέον ἄνθρωπον νὰ ὁμιλῇ ὡς νὰ μὴν ἔχῃ πλέον σπινθηρὰ φιλοδοξίας ἐντός του.

— Μὲ συγχωρεῖτε, ἀπάντησε ζωηρῶς ὁ ἱταλὸς, ἔχω φιλοδοξίαν, φιλοδοξίαν μεγάλην, νὰ ὑπηρετήσω τὸν τόπον μου, καὶ νὰ κάμω ὅ,τι δύνατον ὑπὲρ αὐτοῦ.

— Καὶ τί ἐλπίζα ἔχετε νὰ ἐργασθῇτε ὑπὲρ αὐτοῦ καλλίτερον ἐδῶ παρὰ εἰς τὸ Λονδίνον.

— Πολὺ ἀσθενῇ, βεβαίως· οὐχ ἦττον ἂν συμβῇ τίποτε εἰς τὴν Σικελίαν ἢ εἰς ἄλλο μέρος τῆς χερσονήσου, πολὺ εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον δύναμαι νὰ συμμετάσχω ἀπ' ἐδῶ παρὰ ἀπὸ τὸ Λονδίνον.

— Ἐχετε βαθεῖαν ἀφοσίωσιν εἰς τὸν τόπον σας! εἶπεν ἡ Λουκία.

— Ποῖος δὲν ἔχει; ἀπεκρίθη ὁ Ἀντώνιος.

— Εἴσθε βέβαιος, ὅτι ὁ ἀγὼν τὸν ὁποῖον ἀγωνίζεσθε εἶνε ὁ δίκαιος ἀγὼν;

— Τόσον βέβαιος, ὅσον πιστεύω εἰς τὸν Θεόν, ἀπάντησεν ὁ ἱατρὸς ἐπισήμως. Διὰ αὐτὴν ἡ ἐρώτησις;

— Πρέπει νὰ μοῦ συγχωρήσετε τὰς . . . προλήψεις μου εἶπεν ἡ Λουκία. Ἦκουσα τόσας κατακρίσεις τοῦ ἱταλικοῦ χαρακτῆρος, ὅχι μόνον ἀπὸ τὸν πατέρα μου ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους τῶν συμπατριωτῶν μου, καὶ ἤκουσα τόσον νὰ κατηγορεῖται ἡ φιλελεύθερος μερὶς τῆς Ἱταλίας, ἰδίως ὅτε ἤμην εἰς Ῥώμην ὥστε . . .

Ἡ Λουκία ἐδίστασε.

— Ὡστε ἐκλίνατε νὰ πιστεύετε, ὅτι ἔχομεν ἄδικον, εἶπεν ὁ Ἀντώνιος περαίνων τὴν φράσιν τῆς. Δὲν μ' ἐκπλήττει τοῦτο, οὐδὲ ὅτι τοιαύτη εἶνε ἡ γνώμη τῶν ἀγγλων. Αἱ συμπάθειαι τῶν ἰσχυρῶν εἶνε σπανίως ὑπὲρ τῶν ἀδυνάτων καὶ τῶν δυναστευμένων. Ἐνθυμεῖσθε πόσον οἱ φίλοι τοῦ Ἰωβ κατεγίνοντο νὰ τὸν πείσωσιν, ὅτι αὐτὸς ἐπταίε διότι κατέκειτο πλήρης πληγῶν ἐπὶ κο-

* Οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἡ φήμη ἡ ἀνέμου πνοή, ἄλλοια σήμερον καὶ ἄλλοια αὔριον. Σ. τ. Μ.

πρίας; Τοιαύτη εἶνε ἡ κοινὴ τάσις τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγωϊσμοῦ ἐνώπιον τῶν πασχόντων· ν' ἀπαλλαγῇ τῆς πρὸς συμπάθειαν ὑποχρέωσης. Ὁμολογῶ, ὅτι ὁ ἐθνικός μας χαρακτῆρ ἔχει ἐλαττώματα — καὶ τίνος λαοῦ δὲν ἔχει; — καὶ ὅτι μετὰ τῶν πατριωτῶν ἱταλῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄνθρωποι ταρξίαι καὶ κακῶν διαθέσεων. Ἀλλὰ ποῦ δὲν ὑπάρχουσι; Δὲν ἔχω βεβαίως τὴν ἀξίωσιν νὰ παραστήσω τὸν τόπον μου ὡς πρότυπον τελειότητος. Οἱ ἱταλοὶ εἶνε ἄνθρωποι ὡς καὶ οἱ ἄλλοι· ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὰς ἀρετὰς τῶν καὶ τὰς ἀδυναμίας τῶν. Ἰδέτε τὸν κόσμον, σπουδάσατε τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· τί συμπέρασμα θέλετε συναγάγει; Δὲν ἐπικρατεῖ παντοῦ καὶ πάντοτε ἀμοιβαία τις ἀνοχὴ καὶ ἐπιείκεια; Ἀλλὰ — ἐξηκολούθησε λέγων μετ' αὐξοῦσης ζωηρότητος — πιστεύετε μὲ, μὲς Δάβεν, ὅταν σὰς λέγω, ὅτι εἶμαι ἔτοιμος νὰ κηρύξω, καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ σφραγίσω διὰ τοῦ αἵματός μου, ὅτι ἡ Ἱταλία εἶνε χώρα εὐγενῆς, σκληρῶς παραγνωρίζομένη, καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν αὐτῆς εἶνε ἀγὼν ὑπὲρ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης. Συγχωρήσατε τὴν ζωηρότητά μου, προσέθηκεν ἡρεμώτερος γινόμενος· ἀλλ' ἂν ἐγνωρίζετε τὸ ἐκατοστὸν τῶν θυσιῶν, αἵτινες ἐγένοντο ὑπὲρ τοῦ αὐτοχοῦς τούτου τόπου, χωρὶς τίνος ἄλλης ἀνταμοιβῆς ἐκ μέρους τοῦ κόσμου, ἢ ψυχρᾶς μόνον ἀδιαφορίας, ἠθέλατε συμμερισθῇ, εἶμαι βέβαιος, τὰ αἰσθήματά μου.

Ἄκουα ἐθόλωσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Λουκίας, ὅτε ἀπεκρίθη:

— Ἀλλὰ συμμερίζομαι τὰ αἰσθήματά σας. Ἦθελα τόσον πολὺ νὰ σὰς ἀκούσω διηγούμενον περὶ τῶν ἀφορώντων τὴν πατρίδα σας.

— Ὅα σὰς τὰ εἶπω καμμίαν ἡμέραν, τοῦλάχιστον τὰ περὶ τῆς Σικελίας, εἶπεν ὁ Ἀντώνιος· ἀλλὰ τώρα ἔχετε τὴν ἀληθεῖς ἀνάγκην ἀναπαύσεως, καὶ ἐκτὸς τούτου, ἰδέτε, ἔρχεται ὁ διδάσκαλος τῆς ζωγραφικῆς σας.

Ὁ διδάσκαλος προὔχρει ἀληθῶς διὰ τοῦ κήπου, βαδίζων πλησίον τοῦ Σίρ Ἰωάννου καὶ λαλῶν ἀδικόπως διὰ βροντώδους φωνῆς καὶ μετὰ χειρονομιῶν ἐξάλλων· ἂν ἦτο μόνος ὁ χονδροκέφαλος ἐκείνος ἀνθρωπίσκος, ἤθελε παρέλθει, χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ τὴν Λουκίαν καὶ τὸν ἱατρὸν, ὅσα καὶ ἂν προσεπάθισαν ἐκεῖνοι νὰ ἐκλύσωσι τὴν προσοχὴν του.

— Δι' ὄνομα Θεοῦ! τί συνέβη; ἠρώτησεν ὁ Ἀντώνιος.

— Δεῖγμα ἀναιδεῖας ἀκατανόμαστον, ἀνέκραξεν ὁ διδάσκαλος τῆς ἱερογραφίας, ἱστάμενος αἰφνης καὶ κυπῶν κατὰ γῆς τὸν πῖλόν του. Πράγματα ἀπίστευτα, φοβερά, τερατώδη. Ἡμπορεῖτε νὰ πιστεύετε, ὅτι σήμερον ἦλθεν ὁ ὀργανοποιὸς ἀπὸ τὴν Νίκαιαν διὰ νὰ χορδίση τὸ ἀρμόνιον, καὶ ὅτι ὁ κόμης, μ' ὅλας του τὰς ὑποσχέσεις, ἀρνεῖται νὰ τὸν δεχθῇ καὶ ἱσχυρίζεται ἀναξιοπρεπῶς ὅτι ποτὲ δὲν ὑπεχρώθη νὰ τοῦ δώσῃ δωμάτιον

εἰς τὸ palazzo του; Ἀρνεῖται, κύριε, ἀρνεῖται, ἐνῷ ἔχει ἐμπρὸς τοῦ τοῦ πρωτόγραφου τοῦ πρακτικοῦ τῆς συνεδριάσεώς μας τῆς 19 Νοεμβρίου 1839, τοῦ ὁποῖου ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔχω γράψαι ἰδιοχείρως καθε συλλαβὴν. . . ὁ ἄθλιος! Ὅα κάμω δέκα χιλιάδας ἀντίγραφα αὐτοῦ τοῦ πρακτικοῦ καὶ τοῦ πρακτικοῦ τῆς σημερινῆς συνεδριάσεως, καὶ ὅα γράψω ἐπὶ κεφαλῆς μ' ἐρυθρὰν μελάνην τοὺς στίχους αὐτοὺς τοῦ Βερκετ.

Καὶ ἀπήγγειλε μετ' ἐμφάσεως μεγάλῃς τοὺς ἐπομένους τέσσαρας στίχους:

Vile, un manto d'infamia hai tessuto,
L'hai voluto, sul dosso ti sta;
Ne per pianger, o vil che farai
Nessun mai dal tuo dosso il torra*.

— Μάλιστα, . . . ὅα διαδώσω, ὅα διασπείρω αὐτὰ τ' ἀντίγραφα εἰς ὅλην τὴν Ῥιβιέραν, ὅα κάμω νὰ συρίζουν αὐτὸν τὸν εὐγενῆ κόμητα εἰς ὅλους τοὺς δρόμους καὶ τὰς τριόδους, ὅα τὸν καταγγείλω εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὡς ἀναιδῆ ἀπατεῶνα.

Μετὰ τὴν τρομερὰν αὐτὴν ἀποστροφὴν, ὁ ἀνθρωπίσκος ἐσταμάτησεν ἵνα ἀναπνεύσῃ, ἀνέλαβε τὸν πῖλόν του, καὶ μεταβαλὼν αἰφνης φυσιογνωμίαν καὶ ἥθος, εἶπε φιλοφρονέστατα εἰς τὴν μὲς Δάβεν.

— Ἐλπίζω ὅτι ἡ γνωστὴ ἀγαθότης τῆς δεσποινίδος θὰ μὲ συγχωρήσῃ νὰ μὴ τῆς κάμω μάθημα σήμερον. Δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν, καὶ ἐκτὸς τούτου, πρέπει νὰ κάμω διὰ τὴν δυσάρεστον αὐτὴν ὑπόθεσιν μερικὰς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν τὴν παρουσίαν μου εἰς τὴν Βορδιγιέραν. Στραφόμενος εἶτα πρὸς τὸν Ἀντώνιον, προσέθηκε μετ' ἐπιστημονικῆς αὐτόχρημα κωμικῆς:

— Ἔστο πεπεισμένος, φίλε μου, ὅτι ὁ Σύνδεσμος τῶν Ἐρυθρῶν ὅα μείνῃ νικητὴς εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται νὰ θυσιάσῃ ὅ,τι ἔχω.

Ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἐφόρσε πάλιν τοσοῦτον βιαιῶς τὸν πῖλόν του, ὥστε κατεβίβασεν αὐτὸν μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν του, καὶ ἐτράπη πρὸς τὴν ὕβριν τοῦ κήπου.

— Ὅα ἐκάνετε ἴσως καλὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσετε, εἶπεν ἡ Λουκία πρὸς τὸν ἱατρὸν. Ἄν τυθῇ ἀπαντήσῃ τὸν κόμητα, ἐρεθισμένος καθὼς εἶνε, φοβούμαι μὴ συμβῇ καὶ ἐν δυστύχημα.

— Μὴν ἀνησυχεῖτε, ἀπάντησεν ὁ Ἀντώνιος μειδιῶν. Μ' ὅλην του τὴν μανίαν, ὁ μικρὸς μας φίλος εἶνε τὸ εἰρηνικώτερον πλάσμα τῆς γῆς. Ἄν τοῦ τύχῃ ν' ἀπαντήσῃ αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸν κόμητα ὅα τοῦ ἐκφράσῃ πιθανῶς ὅλην του τὴν ἀγανάκτησιν διὰ βαθυτάτου χαιρετισμοῦ, ἢ τὸ πολὺ δι' ἐνδομύχου ἀπαγγελίας μερικῶν ἀνωδύνων στίχων.

* Σὺ αὐτὸς, ἄθλιε, ὕψανες πῖπλον ἀτιμίας, σὺ τὸ ἡθέλησες, καὶ τώρα τὸν φορεῖς. Ὅσον καὶ ἂν ὀργισθῇς, ἄθλιε, οὐδεὶς δύναται νὰ τὸν ἀποσπάσῃ τῆς ἐξέσεώς σου. Σ. τ. Μ.

— Ἀλλὰ διατί ὅλη αὐτὴ ἡ μανία; εἶπεν ἡ Λουκία. Δὲν ἐνόησα τίποτε.

— Πρέπει νὰ σὰς εἰπῶ ἐν πρώτοις, ἀπήντησεν ὁ Ἀντώνιος, ὅτι ὁ κόμης εἶνε πρόεδρος καὶ ὁ διάσκαλός σας ἀντιπρόεδρος τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἑρυθρῶν. Τοιοῦτοι σύνδεσμοι εἶνε Ἑρυθροὶ, Λευκοὶ καὶ Μέλανες, ἀναλόγως τοῦ σκούρου τὸν δόξαν ποιοῦν τὰ μέλη των, καὶ ἀσχολία των εἶνε νὰ ἔχῃ εἰσαπὸς ἰδίαν ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ποῖαν νὰ ἐκκλησιάζεται, καὶ ἀξιώματα διάφορα τὰ ποῖα νὰ ἱκανοποιῶν τὴν φιλοτιμίαν μελῶν του. Ἀφοῦ τὰ πλήθη δὲν δύνανται τῶν ἄλλων νὰ συμμετέχουν τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων τοῦ δήμου των, εὐρίσκων αὐτὴν τὴν διέξοδον, διὰ νὰ ἔχουν εἰς τὴν νὰ καταγίνονται καὶ νὰ εὐχαριστοῦν τὴν ἀτομικὴν των φιλοδοξίαν.

— Καὶ πῶς, ἱατρεῖ, διέκοψεν ὁ Σίρ Ἰωάννης, δὲν ἐκλέγουν οἱ δημόται τοὺς δημοτικούς των συμβούλους, τὸν δῆμαρχόν των;

— Νὰ ἐκλέξουν δημοτικούς συμβούλους; οὐδὲ εἰς τὸ ὄνειρόν των! ἀνεφώνησεν ὁ ἱατρεῖς. Αἱ κυβερνήσεις μας ἔχουν φοβερὰν ἀποστροφὴν πρὸς τὸ ἐκλογικὸν σύστημα. Θέλετε νὰ μάθετε ποῖος ἐκλέγει τὸν δῆμαρχον καὶ τοὺς δημοτικούς συμβούλους; Ὁ πρῶτος δῆμαρχος, ὁ ἐφημέριος καὶ ὁ λοχαγὸς τῶν καραβινοφόρων κάμνουν κατάλογον τὸν ποῖον στέλλουν εἰς τὸν διοικητὴν πρὸς ἔγκρισιν. Ὁ διοικητὴς τὸν στέλλει εἰς τὸν γενικὸν ἑφορον τῆς ἐπαρχίας, αὐτὸς τὸν στέλλει εἰς τὸ Τουρῖνον, καὶ ἐκεῖ ἐγκρίνεται ὁριστικῶς. — Ὡς πρὸς τὸ σημερινὸν ζήτημα, προσέθηκε μετὰ μικρὰν παύσιν ὁ ἱατρεῖς, ἰδοὺ τί συμβαίνει. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἐπίτροποι τῶν ἐρυθρῶν, προσδεδεμένοι ἀπὸ τὸν κόμητα, ὡς συνήθως, ἐψήφισαν πρότινος χρόνον χρηματικὸν τι ποσόν, πρὸς ἀγορὰν ἀρμονίου διὰ τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ Συνδέσμου. Ἀφοῦ κατεσκευάσθη τὸ ἄρμονιον, οἱ ἐπίτροποι συνήλθον ἐκ νέου, διὰ νὰ προβλέψουν περὶ τῶν ἀναγκαίων ὁδοιπορικῶν ἐξόδων τοῦ χοροῦ καὶ τῶν ἐξόδων τῆς ἐδῶ διαμονῆς του. Κατ'αὐτὴν τὴν περίστασιν ἐδήλωσεν ὁ κόμης, ὅτι αὐτὸς ἀνελάμβανεν αὐτὰς τὰς δαπάνας, καὶ ὅτι ἤθελε παρέχει κατοικίαν εἰς τὸν ὁργανοποιὸν ἐντὸς τοῦ μεγάρου του. Ἡ προσφορά του ἔγινε δεκτὴ δι' ὁμοφώνου εὐχαριστηρίου, καὶ τοῦτο συνέβη κατὰ τὴν ἀξιωματικὴν συνεδρίαν τῆς 19 Νοεμβρίου 1839, περὶ ἧς ἔλαγε πρὸ μικροῦ ὁ διδάσκαλος τῆς ἱερογραφίας. Φαίνεται τὸρκα ὅτι ὁ κόμης, ὅστις ρημίζεται ὡς πολὺ φιλάργυρος, ἀρνεῖται νὰ ἐκτελέσῃ τὴν υπόσχεσίν του. Ἐκ τούτου ἡ ὁργὴ τοῦ διδάσκαλου σας.

Ὁ Σίρ Ἰωάννης ὠργίσθη μεγάλως, ἀκούσας τὴν ἐξήγησιν ταύτην, καὶ διεμαρτυρήθη λέγων, ὅτι θὰ ἐπλανήτο βεβαίως ὁ διδάσκαλος τῆς ἱερογραφίας. Ὁ κόμης φιλάργυρος; Ἀνοησία! Εἰκοσάκις εἶχε προσφέρει τὸ μέγαρόν του εἰς τὸν Σίρ

Ἰωάννην. Ἀνθρώπος εὐγενεὺς κατὰγωγὴς ὡς ὁ κόμης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ υποπέσῃ εἰς τοιαύτας μικρότητας. Ὁ Σίρ Ἰωάννης ὑπεσχέθη νὰ ἰδῇ τὸν κόμητα καὶ νὰ ζητήσῃ ἐξηγήσει περὶ τῶν διατεχόντων. Ἐξεπλήρωσε δὲ τὴν υπόσχεσίν του, καὶ τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ὠμίλησε διὰ μακρῶν περὶ τοῦ πράγματος πρὸς τὸν κόμητα. Ἀποτέλεσμα τῆς συνδιαλέξεως ταύτης ὑπῆρξεν ὅτι τὴν ἐπαύριον εὐθὺς ὁ ὁργανοποιὸς ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ κόμητος, πρὸς ἀπειρὸν εὐχαρίστησιν πάσης μερίδος.

[Ἐκταὶ συνέχεται]

ΛΙ ΦΥΛΑΚΑΙ ΤΗΣ BIENNE

[Ἐκ τῶν τοῦ Βίκτωρος Τισσώ.]

Α'

Ἡ ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Ἀστέρως φυλακή. — Τὰ παιδία. — Δολοφόνος. — Οἰκογένεια ἀλλόων. — Ἡ ἀγαθοεργία ἐν Βιέννῃ. — Γυνὴ ἐν κλωδίῳ. — Τὸ λεύκωμα τῆς φυλακῆς. — Ἡ δημοτικὴ φυλακή. — Ἡ ἄφιξις. — Τέκνον τῶν Καρπαθίων.

Διερχόμενοι μίαν τῶν λαμπροτέρων καὶ εὐρυτέρων πλατειῶν τῆς Βιέννης καὶ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν ὁδὸν τῶν Ἰουδαίων, εὐρίσκωμεν πρὸς ἀριστερὰν μικρὰν τινα στεγὴν καὶ ῥυπαρὰν ὁδὸν, διακοσμημένην τῇδε κακεῖσε ὑπὸ δυσωδῶν τελευμάτων, καὶ μετ' οὐ πολὺ φθάνομεν ἐνώπιον οἰκοδομήματος παλαιοῦ, ἀπαισίου τὴν ὄψιν καὶ ἐσθρυνωμένου, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸ βάλως ἀδιέξοδου τινὸς στενωποῦ. Παράθυρα στενὰ μετὰ πυκνῶν σιδηρῶν κιγκλιδίων βλέπουσι τὰς στέγας τῶν παρκαμμένων οἰκιῶν. Μεγάλῃ δὲ στερεᾷ πύλῃ, βεβαυμένη διὰ μαύρων καὶ λευκῶν ταινιῶν, εἶνε προσηρμοσμένη εἰς τεῖχιν τριῶν ποδῶν πᾶχος ἔχοντα. Ἡ πένθιμος γυμνότης τῆς προσόψεως τοῦ οἰκοδομήματος, ἡ ψυχρὰ σιωπὴ, ἥτις τὴν περιβάλλει, καὶ ἡ μεγάλη σκιὰ, ἣν ἐξαπλῶναι εἰς τὴν ὁδὸν, ἡ ἀκουσίαν κίνησιν ἣν ἐξ ἀηδίας αἰσιθάνεται ὁ θεατὴς, ταῦτα πάντα καταδεικνύουσιν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι τὸ οἰκοδομημα εἶνε δοχεῖον ἐγκληματῶν καὶ ἀβλιότητος, ὅχρεός τῶν θολῶν ὑδάτων τῆς μεγάλης πόλεως. Καὶ ὅντως εἶνε φυλακή.

Ἀμα τῆς σιδηροφράκτου πύλης στρεφόμενης ἐπὶ τῶν ἐφαρμένων τροφίγων αὐτῆς, ὁ εἰσερχόμενος εὐρίσκεται μετὰξὺ φρουρᾶς κλητῶν, οἵτινες περιτετυλιγμένοι ἐν τῷ μακρῷ μανδύῳ των συνδιαλέγονται καὶ καπνίζουσιν ὀρθοὶ ἢ καθήμενοι ἐπὶ ξυλίνου θρανίου.

— Ὁ ἐπιστάτης τῆς φυλακῆς; ἠρώτησά τινα τῶν φυλάκων.

— Ἀριστερὰ, εἰς τὸ πρῶτον· θὰ σημάνετε.

Τὴν αὐτὴν στιγμήν ἡ πύλη τῆς φυλακῆς ἀνοίγεται, ὠθουμένη δειλῶς ὑπὸ γυναικὸς ἰσχυρῆς καὶ καταβεβλημένης. Εἶχε τὰς χεῖρας μελανὰς ὑπὸ τῶν χειμέλιων, καὶ ἐκράτει ὑπὸ μάλης μικρὸν δέμα· ἐρόρει δὲ φόρεμα ἐκ λεπτοτάτου καὶ προστύχου υφάσματος, ἥτο ἄνευ περιποδίων, καὶ τοι ἦτο Φεβρουάριος καὶ χιὼν ἐκάλυπτε τὴν γῆν.

— Τί θέλεις; τὴν ἠρώτησεν ὁ ἀρχιφύλαξ.

— Τὰ παιδία μου ἀπέθανον ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, ἀπεκρίθη κατηφὴς καὶ σπογγίζουσα δάκρυ ἐκ τοῦ κανθοῦ τῶν ἐρυθρῶν βλεφάρων τῆς. Ὁ σύζυγός μου ἔφυγε καὶ μ' ἄφησεν εἰς τοὺς πέντε δρόμους, ὁ σπιτονοικοκύρης μου μ' ἐπέταξε ἐς τὸ δρόμο καὶ δὲν εὐρίσκω καὶ ἐργασίαν. Δύο ἡμέρας τώρα γυρίζω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ χωρὶς νὰ ἔχω ποῦ νὰ κλίνω τὴν κεφαλὴν μου. Χθὲς ἐξενύκνησα ἐπάνω εἰς σωρὸν κοπρίας, εἰς μίαν αὐλήν. Πεινῶ καὶ δὲν θέλω νὰ κλέψω· δεχθῆτέ με, σὰς παρκαλῶ.

— Καλὰ, ἔμβρα, εἶπεν ὁ χωροφύλαξ.

Ἡ φυλακὴ τῆς ὁδοῦ τοῦ Ἀστέρως εἶνε τὸ Κρατητήριον τῆς ἀστυνομίας, εἰς τὸ ποῖον οὐ μόνον ἀπάγονται οἱ εἰς τὰς ὁδοὺς συλλαμβανόμενοι ἀλλήται, οἱ κλέπται, οἱ λωποδύται, οἱ φονεῖς, οἵτινες μετὰ εἰκοσιτεσσάρων ὥρων κράτησιν παραπέμπονται εἰς τὴν κατ' αὐτὸ φυλακὴν, ἀλλὰ καὶ εὐρίσκουσιν ἄσυλον οἱ πρόσωρινως ἀνέστητοι καὶ ἄστεγοι. Ὡσαύτως δὲ ἐνταῦθα ἀποτίνουσι τὴν ποινὴν τῶν οἱ καταδικαζόμενοι εἰς ἕξ ὥρων μέχρι δεκαπέντε ὥρων κράτησιν. Αἱ αὐτὰ καὶ ἡ μικρὰ αὐλή, ἐν ἣ τῶρα εὐρισκόμεθα, εἶνε εἰς ἀνάκον κίνησιν· δις τῆς ἡμέρας, τὴν δεκάτην καὶ ἡμίσειαν πρὸ μεσημβρίας καὶ τὴν τρίτην καὶ ἡμίσειαν μετὰ μεσημβρίας, αἱ τῆς υπηρεσίας ἀμαξαὶ φέρουσι καὶ παραλαμβάνουσι φυλακισμένους.

Ὁ ἐπιστάτης τῆς φυλακῆς μὲ ὑπεδέξατο μετὰ πολλῆς χάριτος. Ἐπὶ τῇ αἰτήσει μου, ἵνα ἐπισκεφθῶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνόμενον κατάστημα, ἐφόρεσεν εὐθὺς τὸ κασκέτορ του, καὶ λαβὼν τὸν ὁρμαθὸν τῶν κλειδίων του μὲ ὠδήγησε πρῶτον εἰς τὸ τμήμα τῶν ἀνδρῶν, ἐν τῷ ἰσογαίῳ. Οἱ μακροὶ θολωτοὶ διάδρομοι κατὰ τὸ πλεῖστον σκοτεινοὶ, ὕγροι δὲ καὶ σιωπηλοὶ, ἐν οἷς τὰ βήματα ἀντηχοῦσιν ὡς ἐπὶ πλακῶν νεοκινῶν, καὶ οἵτινες εἶνε ἀπέραντοι ἐξαφνιζόμενοι εἰς πυκνὴν σκότος, ἐνθυμίζουσι τὸν πρῶτον προορισμὸν τοῦ σκυθρωποῦ τούτου καὶ δυσφορήτου οἰκοδομήματος· ἦτο μοναστήριον, καὶ μόλις τῷ 1783 μετεβλήθη εἰς φυλακὴν ἀνθρώπων, ἡ φυλακὴ αὕτη τοῦ Θεοῦ.

Φῶς ἀμυδρὸν εἰσδύει διὰ τῶν κιγκλιδωτῶν ὀπῶν καὶ μόλις φωτίζει τοὺς υποπρασίνοους τοίχους, ὑπὲρ τῆς εὐρωτιάζουσας πεποικιλμένους, ὥστε νομίζεις ὅτι εἶσαι ἐν ταῖς κατακόμβαις.

Ἐνεκα ἐλλείψεως χώρου δὲν ὑπάρχει τὸ σύστημα τῆς ἀπομονώσεως· ἀλλὰ δύο, τρεῖς καὶ τέσσαρες ἐγκασιέονται ἐν ἐκάστῳ κελίῳ τῶν πάλαι ποτὲ οἰκούντων ἐνταῦθα μοναχῶν. Ἐν δὲ ταῖς αἰθούσαις συναγελάζονται ὡς πρόβατα εἰκοσι, τοιάκοντα καὶ τεσσαράκοντα ὁμοῦ ψυχαί.

Ὅταν ἡ θύρα ἀνοιγῇ, καὶ φῶς ὠχρὸν ἐπιχυθῇ ἐπὶ τοῦ τεφρόχρου καὶ ὄζοντος ἐκείνου ὀγκώδους ὕγκου τῶν ναυαγίων, ἅτινα σωρηδὸν ἐκβράζονται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ ἐγκλήματος, ἀκούεται ἐλαφρὸς τις θόρυβος, δεικνύων ὅτι ὑπάρχει ἐνταῦθα ζῶν, καὶ παρατηρεῖται κίνησις τις ὡς μυρμηκίᾳ ἐξεγειρομένης τοῦ ὕπνου,

εὐθὺς ὡς φανῇ ὀλίγον φῶς τῆς ἡμέρας· τότε δὲ δύνασαι νὰ διακρίνης ὄμματα στραβίζοντα, μέτωπα χυδαῖα καὶ δυσπειθῆ, πρόσωπα θηριώδη ἢ ἀπεκτηνωμένα, σκυθρωπὰ καὶ στρυφνὰ ὡς τὰ τῶν ὑποδίκων τῶν καθημένων ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου. Εἶνε δὲ οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κλέπται, βαλαντιοτόμοι, ἀλλήται παντοῖοι, ἐπανειλημμένως ὑποπεσόντες εἰς τὰ ἔργα τῆς κακίας· ἀλλὰ μετὰξὺ τῶν λύκων τούτων βλέπεις καὶ πρόβατα τινα ἀποπλανηθέντα, ἐργάτην φοροῦντα ἐτι τὴν ποδιάν τῆς ἐργασίας τοῦ, ὃν ἐκόμισαν ἐνταῦθα ἀνευρόντες ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου ἐξηπλωμένον ἔξωθεν ζυθοπωλείου, ξένον τινα, ὅστις δὲν ἐννοεῖ τὴν γερμανικὴν, καὶ ὅστις μετ' οὐ πολὺ θὰ ἀνακριθῇ διὰ διερμηνέως, ἀμαξηλάτην ὑδρίσαντα τοὺς κλητῆρας ἐν τῇ ἐξάψει τοῦ θυμοῦ του, ἄλλον τινα φοροῦντα μόνον τὸ ὑποκάμισον, ὅστις εὐρέθη οὕτω κοιμώμενος ἐπὶ σωροῦ ἀκαθαρσιῶν, ἐν ᾧ δὲ ἔρρεγχε τὸν εἶχον κλέψει τὰ ἐνδύματά του, ἅτινα εἶχεν ἐκβάλλει πρὶν ἢ κατακλιθῇ ἐπὶ τῆς προχείρου ἐκείνης κλίνης.

Ἀΐθουσαι ὅλαι εἶνε μεστὰι παιδίων δώδεκα μέχρι δεκαεπτὰ ἐτῶν· εἶνε δὲ αἱ μάγκαι αὗται ἑακένδυτοι, ἀναιδεῖς τὴν στάσιν καὶ θρασεῖς τὴν ὄψιν, ἡ φωνὴ των εἶνε βραγχώδης, τὸ πρόσωπον χαῦνον καὶ ὠχρὸν, φέρον τὰ στίγματα τῆς κακίας καὶ τῆς παραλυσίας. Εἶνε δὲ οὗτοι οἱ στρατεύσιμοι, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ μεγάλου στρατεύματος τῶν ἐγκληματιῶν, ὅπερ στρατῶνα ἔχει τὰς εἰρκτάς καὶ τὰς φυλακάς. Οἱ νομομαθεῖς ἐντρομοὶ βλέπουσιν ὁσημέραι αὐξανόμενῃ τεραστίως τὴν πληθύν των νεοσυλλέκτων τούτων, οὓς αἱ μεγάλαι πόλεις παρέχουσι κατ' ἔτος εἰς τὸν πλανητικὸν βίον καὶ τὴν κλοπὴν. Ἐν Χριστίῳ π. χ. οἱ συλλαμβανόμενοι τοιοῦτοι παῖδες, ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρων δύνανται νὰ ποτελέσωσιν ἄλλῃθεν οἰκοτροφείον. Καὶ εἶνε ὅντως σπαραξικάρδιον τὸ νὰ βλέπῃ τις παιδία ὅκτω μέχρι δέκα ἐτῶν, ἄστεγα καὶ ὀρφανὰ, παίζοντα ἀμέριμνα ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας των, ἐν ῥυπαρᾷ αἰθούσῃ κακῶς φωτιζομένη ὑπὸ ἐνὸς φωτὸς φωταερίου, καὶ τῆς ὁποίας τὸ ἐξ ἀσφάλτου μαῦρον ἑδάφος εἶνε εἰσέτι ὕγρον, ἐν ᾧ ἐπλύθη τὴν πωτὶν! Πέριξ δὲ τῆς αἰθούσας ὑπάρχει θέσις ἐξέχουσα, ἐφ' ἧς περιφέρονται οἱ φύλακες.

Ἐπεσκέφθημεν ἔπειτα τὸ ὑπόγειον λεπτουργεῖον, ἐν ᾧ εἰργάζοντο δέκα περίπου ἄνθρωποι. Ἐκεῖθεν δὲ ἀνέβημεν εἰς τὴν δευτέραν ὀρόφην.

— Ἰδοὺ, εἶπεν ὁ ἐπιστάτης εἰσάγων με εἰς δωμάτιον μικρὸν, ἰδοὺ μία οἰκογένεια ὀλίκληρος δυστυχῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἡ κακὴ κατάστασις τῶν οἰκονομικῶν των κατήντησεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀβλιότητά εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς βλέπετε· τοὺς ἔχομεν ἐδῶ διὰ νὰ μὴ ἀποθάνουν τῆς πείνης εἰς τοὺς πέντε δρόμους.

Ἦσαν δὲ ὀκτώ, ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, σκελετοὶ ζωντανοί, κοίλους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ μῆλα των παρειῶν ἐξέχοντα, καὶ ἕξ παιδία,

αίθουσών, μεστῶν ἀκαθάρτου ἀέρος, ἐντὸς τῶν δ-
ποιῶν εἶνε συμπεπιεσμένοι οἱ ἄνθρωποι. Παντα-
χοῦ ῥυπαρότης, καὶ ὕψος πονηρὰ, ὥστε οἱ φυ-
λακισμένοι οὔτε νὰ νιφθῶσιν ἔχουσιν, οὔτε νὰ
πλύνωσι τὰ ἐνδύματά των, καὶ οὐχὶ σπανίως τὸ
μονάκριβον ὑποκάμισόν των σήπεται ἐπὶ τοῦ ῥυ-
παροῦ αὐτῶν σώματος. Ὁρθῶς λοιπὸν ἐπωνόμα-
σαν τὴν φυλακὴν ταύτην «ἀθλιοκομεῖον».

Ἐν τῷ δευτέρῳ ὁρῶν κραιοῦνται οἱ κατηγο-
ρούμενοι διὰ ἀστυνομικὰς παραβάσεις. Ἐν δὲ τῷ
τρίτῳ οἱ ἀλλοτρίοι, οἱ ἀνέστιοι, οἱ ἄγνωστοι, οἱ ἀ-
πάτριδες. Καθ' ἑκάστην ἀποπέμπουσιν εἰς τοὺς
δήμους των ἢ συνοδεύουσιν μέχρι τῶν ὁρίων 150
— 200. Τῷ 1876 ἀπεδιώχθησαν ἀπὸ τῆς πρω-
τεύουσας ἑξ̄ χιλιάδες καὶ ἑκατὸν ἐβδόμηκοντα
τρεῖς τοιοῦτοι. Τοὺς δὲ βιενναίους ἀλλόττας συλ-
λαμβάνοντες ἀπολύουσιν μετ' οὐ πολὺ, δίδοντες
εἰς αὐτοὺς ἐνίοτε ἐν φιλοφρονίᾳ. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦτο
προτιμότερον νὰ τοὺς ἐνδύωσι, διότι ὡς εἶνε βε-
βαιοῦνται τίς θὰ ἀποφασίσῃ ποτὲ νὰ δώσῃ εἰς αὐ-
τοὺς ἐργασίαν; Εἶδον πολλοὺς τοιοῦτους ἀπολυ-
θέντας, οὓς ἠδύνατο κάλλιστα ἢ ἀστυνομίᾳ νὰ
συλλάβῃ ὡς προσβάλλοντες τὰ δημόσια ἤθη διὰ
τῆς ἀνεπαρκοῦς ἐνδυμασίας των.

Ἄς ἀναβῶμεν ὑψηλότερα. Ἦδη εὐρισκόμεθα
ἐν τῇ καθ' αὐτὸ χώρῃ τῆς δυστυχίας καὶ τῆς ἀ-
θλιότητος. Πνιγνὰ ὁσμὴ δάκνει τὸν λαϊκὸν σου,
καὶ ὁπισθεν τῶν κεκλεισμένων θυρῶν ἀκούονται
παράπονα καὶ στεναγμοί. Ἡ φυλακὴ αὕτη εἶνε
τῶν Ἀθιγγάνων, τοὺς ὁποῖους τὸν μὲν χειμῶνα
ἐγκλείουσιν ἐνταῦθα σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις, τὸ
δὲ θέρος ἀφίνουσιν νὰ κατασκηνώσιν ἐν τῇ αὐτῇ
μετὰ τῶν ἀμαξίων καὶ τῶν ἄρκτων των.

Ἀμ' ἀνοίξαντος τοῦ κλειδοῦχου αἰθουσάν τινα
περιέχουσιν ἑκατοστὸν προωρισμένων ν' ἀποστα-
λῶσιν εἰς τὰς πατρίδας των, νέος τις ἦλθε μεθ'
ὁρμῆς πρὸς με, καὶ μετὰ φωνῆς ἱκετευτικῆς καὶ
δακρύων μοι εἶπε: «Ἐξοχώτατε, σὺ παρακαλῶ
νὰ μὴ με συνοδεύσῃς εἰς τὸ χωρίον μου χωροφύ-
λακες. Ἐχὼ γέροντα πατέρα, ὁ ὁποῖος θὰ ἀπο-
θάνῃ ἀπὸ τὴν λύπην του καὶ ἐντροπὴν του· τόσον
εἶνε φιλότιμος. Καὶ ἔπειτα ἔχω καὶ τὴν ἀρρεβω-
νιστικὴν μου ἐκεί, προσέθηκε μετὰ λυγμῶν ὁ νέος.

— Πόθεν εἶσαι; ἠρώτησεν ὁ δεσμοφύλαξ.

— Ἀπὸ τῆς Ἀλτσαμπόρ, ἐξοχώτατε.

— Δὲν εἶνε χωρίον τῶν Καρπαθίων;

— Μάλιστα, ἐξοχώτατε, ἀπεκρίθη ζωηρῶς ὁ
νέος. Εἶνε μικρὸν χωρίον ὅπου ὅλοι εἶνε πτωχοί,
ἀλλὰ τίμιοι ἄνθρωποι. Τί χαρὰν ἔχω ὅπου θὰ
ἰδῶ πάλιν τὸ χωρίον μου καὶ τὴν κατοικίαν τῆς
μητρὸς τῆς Ἰθάσσας· εἶνε τὸ ὄνομα τῆς ἀρρε-
βωνιστικῆς μου. Εἶνε ὑψηλὴ, λεπτοκαμωμένη,
μαυρομάτα καὶ στόμα τριαντάφυλλο. Καὶ ὅταν
τὸ πρῶτ' ἂν χαράγματα ἐπενοῦσα ἀπὸ τὸ παρά-
θυρό της, τὴν ἐβλεπα τὴν σιταρήθρα μου ὁρῶ καὶ
ἐκτένιζε μπροστὰ ἑνὶ κομμάτι καθρέπτη τὰ
μακρὰ μαλλιά της, καὶ τὴν ἐκαλημέριζα καὶ ἐ-

κείνη μοῦ ἔστειλεν ἕνα φιλί. Δι' αὐτὴν ἦλθα εἰς
τὴν Βιέννην. Μοῦ ἔλεγον ὅτι φθάνει νὰ σκύβῃ
κάνεις ἐδῶ καὶ θὰ πιάσῃ χρήματα, καὶ ἐγὼ ἤ-
θελα νὰ ἔχω μερικὰ τὴν παρὰμονὴν τοῦ γάμου
μας, νὰ τῆς ἀγοράσω εὐμορφὰ φορέματα καὶ νὰ
ἐτοιμάσω μίαν φιλανθρία διὰ τὴν περιστέρα μου ποῦ
νὰ τὴν ἀξίξῃ. Ἀλλὰ ἐδῶ πέτραις ὕσαις θέλεις,
καὶ ὅταν πεινάσῃς δὲν ἔχεις τὸ καταφύγιον νὰ
πάρῃς τὸ δίκανόν σου καὶ νὰ ζητήσῃς τὴν τρο-
φήν σου εἰς τὰ χαμολυκάδα. Ὡ πατέρι μου, θὰ
σὲ ἰδῶ τέλος πάντων. Ἀλλὰ σὺ παρακαλῶ, κύ-
ριε, νὰ μὴ με συνοδεύσῃς χωροφύλακες εἰς τὸ
χωρίον μου, καὶ σὺς ὑπόσχουμαι νὰ μὴ γυρίσω πλεόν
ἐδῶ, ἀπ' οὗ τὸ ὄνειρό μου δὲν ἀλήθευσε. Καὶ ὁ-
μῶς εἶχα καὶ θάρρος καὶ καλὴν θέλησιν. Πρῶτα
ἐπῆγα εἰς ἐν ἐργαστήριον· μὲ ἠρώτησαν πόθεν
εἶμαι· τοὺς εἶπα, καὶ ἐκεῖνοι μὲ σκληρότητα μ'
ἀπεκρίθησαν, μόνον Γερμανοὺς δεχόμεθα. Ἐζήτησα
νὰ κουβελῶ λάσπη ἑς τὰ κτίρια, ἀλλὰ μὴ ἐδίω-
ξαν, διότι, εἶπαν, αὐτὴν τὴν ἐργασίαν τὴν κά-
μουν γυναῖκες πολὺ εὐθηνότερα ἀπὸ τοὺς ἄν-
δρας. Τέλος πάντων ἠθέλησα νὰ κουβελήσω ἑς τὸν
ὄμιόν μου τοὺς σάκκους τοῦ σιταριοῦ ποῦ καθ'
ἡμέραν ξεφορτόνουν ἀπ' τὸν Δούναβιν· ἀλλὰ οἱ
συντεχνῆταί μου μ' ἐφοβήσαν πῶς θὰ μὲ πετά-
ξουν ἑς τὸν ποταμὸν, ἂν δὲν φύγω. Δέκα πέντε ἡ-
μέρας ἔτρεχα ζητῶν ἐργασίαν καὶ κυττάζετε τί
χέρι δύναται ὅπου ἔχω· ἀλλὰ παντοῦ μ' ἐδίω-
ξαν ἢ μ' ἐγέλασαν. Τί νὰ κάμω καὶ ἐγὼ τότε;
θέλων καὶ μὴ θέλων ἀναγκάσθηκα νὰ διακονέσω
καὶ μὲ συνέλαβεν ἡ ἀστυνομία.

Ἐλάλει δὲ μετὰ γοργότητος καὶ εὐκρινῶς, καὶ
οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοὶ του ἔλαμπον, ἐν ᾧ μὰς
παρακάλει νὰ τὸν οἰκτείρωμεν.

Ὁ δεσμοφύλαξ ὑπεσχέθη νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸν
προϊστάμενον, καὶ ἀπ' οὗ ἐκλείσθη ἡ θύρα τῆς
αἰθούσης, τὸν παρακάλεσα καὶ ἐγὼ νὰ μεσολα-
βήσῃ ὑπὲρ τοῦ ἀτυχοῦς τέκνου τῶν Καρπαθίων
τοῦ ἀποπλανηθέντος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἡμετέρου
πολιτισμοῦ, ὅστις πολλάκις εἶνε βαρβαρότερος τοῦ
ἐπὶ τῶν ὁρέων καὶ τῶν δασῶν ἀγρίου βίου.

Ἀνέβην εἰς τὴν ἑξῶ τῆς θύρας περιμένουσάν
με ἄμαξαν καὶ ἐφώνησα πρὸς τὸν ἀμαξηλάτην.

— Εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ προαστείου τοῦ Ἀλ-
σερ!

[Ἐπὶ αὐτῇ συνέχεται].

II. I. Φ.

Κατὰ τὴν ἐν ταῖς Ἑνωμέναις Πολιτείαις δια-
τριβὴν αὐτῆς ἡ διάσημος ἡθοποιὸς Σάρα Βερ-
νάρ ἔδωκεν ἑκατὸν ἐξήντα δύο παραστάσεις, ἀ-
πενεργούσας καθαρὰν εἰσπραξίν 470,278 δολλα-
ρίων (περὶ τὰ 2,400,000 φρ.), ἐξ ὧν ἡ ἡθοποιὸς
ἔλαβεν 181,430 δολλάρια, ἥτοι περὶ τὸ 1,000,
000 φράγκα. Ἡ Σάρα Βερνάρ παρέστησεν ἐν δε-
καεννέα πολιτείαις τῆς μεγάλης Ὀμοσπονδίας
καὶ ἐν Καναδᾷ, διέτρεξε δὲ καθ' ὅλον τὸ διά-
στημα τῆς περιόδου της, ἀπὸ τῆς ἐκ Γαλλίας
ἀναχωρήσεώς της, 18,821 μιλίων δρόμων.

ὑπὸ τὴν τίτλον *Mediterranea* ἐξεδόθη ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ
τοῦ Γερμανοῦ Ρουδὸλφου Kleinpaul χάριεν συγγραμμάτων,
περιέχον εἰκόνας περιγραφικὰς τοῦ βίου καὶ τῶν τόπων
κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου. Ἡ Ἱταλία καὶ ἡ Ἑλλάς
σταματῶσιν ἰδίως· τὰ βλέμματα καὶ τὸν κάλαμον τοῦ περι-
ηγητοῦ, ὅστις περιγράφει πολλὰ πράγματα, περὶ ὧν ἄλ-
λως ἀδιαφοροῦσιν οἱ περιηγηταί, μετὰ πολλῆς παρατηρη-
τικότητος καὶ χάριτος λόγου. Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου, ἐξ
οὗ ἄλλοτε καὶ ἄλλα κεφάλαια θὰ δημοσιεύσωμεν, ἀποσπῶ-
μεν σήμερον τὴν περιγραφὴν τοῦ Φρενοκομεῖου τῆς Κερ-
κύρας.

ΤΟ ΦΡΕΝΟΚΟΜΕΙΟΝ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τὴν Κέρκυραν ἐξέ-
λεγον ὡς τόπον διαμονῆς ὅσοι, ὡς ἡ Ἀγριππίνα,
ἤθελον νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν εἰρήνην εἰς τὴν ὑπὸ
ἀμυλῆτου ταρχῆς διακαλειμένην καρδίαν. Ὁ
Ἀριστοτέλης αὐτόθι ἀπέτισεν ἐξορίστως τὰς πα-
ραπλανήσεις πάθους, ὅπερ δὲν ἰσχύει πάντοτε νὰ
καταπαλαίσῃ ἡ φιλοσοφία. Ἀλέξανδρος ὁ μέγας
ἐπεσκέψατο τὴν νῆσον κατὰ τὰ νεαρά αὐτοῦ ἔτη,
ὅτε εἶχεν ἐκδιωχθῇ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Οἱ Κερ-
κυραῖοι δὲ ἦσαν οἱ πρῶτοι ἰδόντες τὸν ἔνοπλον
περιηγητὴν, ὅστις ἐμελλέ ποτε νὰ ἐπιχειρήσῃ στρα-
τιωτικὸν περίπατον τοῦ κόσμου. Ὁ Κάτων ἐν
Κερκύρᾳ ἠντάμωσε μετὰ τὴν ἐν Φαρσάλει μά-
χην τὸν Κικέρωνα. Ὁποῖον ὠραῖον θέμα διὰ πί-
νακα ζωγραφίζοντα τὴν συνάντησιν τῶν δύο τού-
των Ῥωμαίων! Οἶοι ἄνδρες! Οἶοι παλμοί! Οἶοι
ὀλῖπες περὶ πατρίδος! Πῶς ὁ Κάτων θέλει νὰ ἐκ-
χωρήσῃ εἰς τὸν Κικέρωνα τὴν ἀρχηγίαν τῶν λει-
ψάνων τῶν δημοκρατικῶν λεγεῶνων, ἐπειδὴ ὁ
Κικέρων ὑπῆρξεν ὑπάτος· πῶς χωρίζονται ἔπειτα,
τοῦ μὲν ἀπερχομένου εἰς Ἰτύκην, ἐνθα ἐμελλε νὰ
ἐξαγάγῃ ἀπὸ τοῦ σώματος τὰ ἰδία σπλάγχνα,
τοῦ δὲ Κικέρωνος παραδιδόντος τὴν κεφαλὴν εἰς
τοὺς τριάρχους.

Μετὰ βραχὺν δὲ χρόνον ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Ὀ-
κταβία τελοῦσιν ἐν τῇ νήσῳ τοὺς γάμους αὐτῶν·
ἀλλ' ὑπῆρξε γάμος ὀλιθερᾶς ὡς ἐν ὄνειρῳ προμαν-
τείας, γάμος προμηνύων ὡς ἐν εἰκόνι εἰς τὴν ἀν-
θρωπότητα θάνατον καὶ κηδείαν.

Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους πορεύονται
εἰς Κέρκυραν οἱ ἀσθενεῖς, ἢ δ' Ἑλλὰς στέλλει αὐ-
τόσε τοὺς φρενοβλαβεῖς αὐτῆς. Δι' ἐκεῖνους οἵτινες
ἐκ δυστυχίων ἀπώλεσαν τὰς φρένας, διὰ πάντας
τοὺς γενομένους παράφρονες ἐξ ἔρωτος, φιλοδο-
ξίας καὶ ἄλλων καρδιακῶν πόνων ἰδρύθη ἄσυλον
ἐν Κερκύρᾳ πρὸ τῆς Βασιλικῆς Πύλης, ὥστε αὐ-
τόθι ὑπῆρχεν ἡ γενικὴ πικρὴ τῶν δυστυχῶν. Ἐν
τῷ δημοσίῳ τούτῳ, ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Κεφαλᾶ δι-
ευθυνομένου, τρελοκομεῖα νοσηλεύονται καὶ φυ-
λάσσονται ἄνδρες περὶ τοὺς ἑκατὸν καὶ γυναῖκες
περὶ τὰς εἴκοσιν. Ἐπισκεπτόμεθα τὸ κατάστημα
τοῦτο περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν. Οἱ ἀσθενεῖς πα-
ρακάθονται ἡδὴ εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν καὶ
πρώγουσι ψαμί, ὡς λέγουσιν οἱ Ἕλληνες. Μόνοι
δὲ οἱ μανιώδεις πρώγουσι μόνοι ἐν τοῖς δωμάτι-
οις αὐτῶν. Διὰ τῆς τετραγώνου μικρᾶς θυρίδος
παρατηροῦμεν ἐν τούτων τῶν δωμάτων. Ἀνὴρ

ἐσχατόγηρος, δλόγυμνος ἔνεκε τῆς μεγάλης ζέ-
στης, ἀποπειράται ἐν προσβολῇ μωρᾶς μανίας νὰ
θραύσῃ τὴν κεφαλὴν κατὰ τοῦ τοίχου. Προχω-
ροῦμεν πρὸς ἄλλην τινα θύραν· προβάλλει δὲ πρὸ
ἡμῶν παπᾶς τις ὅστις, φλύαρος ὡς Ἡρόδοτος, κατάρ-
χεται εὐθὺς ἀμέσως τῆς ἐξιστορήσεως τῶν δεινῶν
του, πῶς εἶχεν ἀμαρτήσῃ περὶ τινα νεαρὰν κόρην,
καὶ πῶς νῦν εἶνε ἠναγκασμένος νὰ πάσχῃ τὰ ἀν-
τίποινα τῆς φιληδονίας του ἐν ἐκείνῃ τῇ φυλακῇ.
Ὁρῶνται ἡμῖν αἰωνίαν φιλίαν, λέγει ἡμῖν ὁποῖαν
ἡλικίαν εἶχεν ἡ κόρη, ὁποῖαν ἡλικίαν ἔχει αὐτός,
ὁποῖαν ἡλικίαν ἔχει ὁ ἵππος του, ὁποῖα πρόβατα
καὶ τέκνα ἔχει, ἀναμινύει τὰ πάντα, συγχέει τὰ
πάντα, ὁμιλεῖ συγχρόνως περὶ πάντων.

— «Καὶ σὺ, ἐξακολουθεῖ, πόσων χρόνων εἶσαι;
Πολὺ νέος ἐβγήκας εἰς τὸν κόσμον! Πόσων χρό-
νων εἶνε οἱ φίλοι σου; Εἶσαι νυμφευμένος; Ὁ-
μιλεῖ καὶ ἡ κυρία ἑλληνικά; Διὰ τί δὲν ὁμιλεῖ
ἑλληνικά; Πιστεύω δὲν τὸ κάμνει ἀπὸ ἀκατα-
δεξίαν. Εἶπες πλοῦσιοι; Οἱ γονεῖς σὰς εἶνε ἔμπο-
ροι ἢ στρατιῶται; Ἐχετε ἀδέλφια; Ἀπὸ ποῖον
τόπον εἴσθε; Γερμανοί! Ἄ μὰ τὴν πίστιν μου!
Ἐγὼ ἤκουσα δι' αὐτὸ τὸ ἔθνος. Ἀλλὰ εἰπέ μοι,
ὁ τόπος σὰς εἶνε παραθαλάσσιος; Εἶνε μέγας;
Ἐχετε ποταμούς ὡς ἡμεῖς; Κάμνετε μεταξο-
σκώληκας; Ἐχετε πρόβατα; Κάμνετε ἐργα-
σίαν; . . .»

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ λοιποὶ ἀσθενεῖς συνήχθησαν
περὶ ἡμᾶς μετὰ τῆς αὐτῆς περιεργίας καὶ φλυ-
αρίας· κατηγοροῦν δὲ τοῦ παπᾶ ὅτι ἐκούραζεν
ἡμᾶς καὶ ἠνώχλει· ὁ δὲ δυστυχὴς παπᾶς ἐπικα-
λεῖται ἡμᾶς, ἐρωτῶν ἂν μὰς ἠνώχλησε. Σχεδὸν
ἀπαντες ζητοῦσι χρήματα ἐν ἀγοράσῳσι καπνῶν,
καὶ συγχρόνως ἐκθέτουσιν ἡμῖν ἐν ἑλληνικῇ ζωη-
ρότητι τὰς μογομανίας των. Παρατηροῦμεν δὲ
μετ' ἐκπλήξεως ἐκτάκτου, ὅτι αἱ μονομανίαι αὐ-
ταί εἶνε αἱ αὐταί ὡς ἀπανταχοῦ ἀλλοχοῦ τῆς
γῆς, καὶ μόνον δὲν ἀμοιροῦσιν ἀναλογίας πρὸς
τὸ κατάστημα. Ὁ Kaulbach εὕρισκε ἀπαντα-
χοῦ ἐνοικιστὰς διὰ τὸ φρενοκομεῖόν του, τὴν
γνωστὴν ζωγραφίαν, εἴτε εἰς Düsseldorf εἴτε εἰς
Κέρκυραν μεταφέρει τὴν σκηνήν. Εὕρισκόμεν καὶ
ἐνταῦθα τὸν τρελὸν τὸν φέροντα τὸ ἐκ χάρτου
στέμμα, ὅστις, καίπερ μόνον κάλυμμα ἔχων τὴν
κλινισκεπὴν, ἐλαμβάνει ἐαυτὸν ὡς τὸν εὐνοού-
μενον τῆς Α. Μ. τῆς βασιλείας. Ὁλγας, μεθ'
ἧς ἀνταλλάσσει ἐπιστολάς ἐρωτικές. Περιφέρεται
καὶ ἐνταῦθα ὁ κατὰ φαντασίαν Ἅγιος, ὅστις ἐν
εὐλαβείᾳ δοξομανίᾳ ἀποκαλεῖ ἐαυτὸν ἅγιον Σπυ-
ρίδωνα, τὸν πάτριον τῆς νήσου, καὶ ἔχει ἀ-
γαθὰς σχέσεις μετὰ τοῦ γέροντος θεοῦ. Γόνος τις
τοῦ Σουλίου προσδίδει ἡμᾶς ὑπόπτως, πιστεύων
ὅτι ἤλθομεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἵνα λαφυραγωγῇ-
σωμεν τὰ μεταλλεῖα, ἐν ᾧ αὐτὸς ἔχει ἐκεῖ ἀμε-
τρήτους θησαυρούς. Ἀθηνᾶς τις ἐκφωνεῖ πατρι-
ωτικὸν λόγον· παρακινεῖ ἐνθουσιωδῶς τοὺς ἀκρο-
ατὰς του νὰ ποτινέξωσι τὸν τουρκικὸν ζυγὸν,

καλεῖ ὡς ἄλλος Τυρταῖος εἰς τὰ ὅπλα τοὺς "Ελληνας, ἀνακρυφάζων ὅτι ὁ Ἑλλητισμός πρέπει νὰ ὑπὸ λίσσῃ, ζητεῖ νὰ προσαρτηθῇ διὰ μίαν "Ηπειρος, Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν καὶ Κρήτην εἰς τὸ μέγα ἑλληνικὸν βασίλειον. Ὁμοιοῦται φράσεις ἡκούοντο ἄλλως τὴν ὑστερίαν ἐν τινὶ συλλαλητηρίῳ κατὰ τὸ κεκρυφαῖκόν εὐρύπεδον, τὴν Σπιανάδα. Καφελλὴν τις διακηρύττει ὅτι εἶδε τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ὅτι πολλῶν ἀνθρώπων εἶδεν ἄστεα καὶ τόποι ἔργα, καὶ ὅτι δύναται νὰ παρομοιωθῇ πρὸς τὸν Ὀδυσσεύ, μὲ μόνον τὴν διαφορὰν ὅτι εἶνε μεγαλειότερος τοῦ Ὀδυσσεύ. Εἶνε δὲ ἄλλα δὴ ὁ πρῶτος ὑψίφωνος τοῦ κόσμου. Ὡς τοιοῦτος δὲ θέλει νὰ γνωρίσῃ ἑμὶν ἐαυτὸν καὶ ἄρξεται διὰ φωνῆς φροεζῆς, ἀλλὰ σοβαρώτατα ἔδωκε τὴν γνωστὴν μονωδίαν τοῦ "Ριγολέττου

La donna e mobile
qual pium' al vento.

"ὦ τρελοὶ, τρελοὶ! Καὶ ὅμως βελτιονέες πὼς ἡμῶν, ἐπειδὴ ἐπισικῆς τις μωρία εἶνε πολλάκις ἀξιοζήλον δῶρον! Τί εὖχεται ὁ Ἀθανάσιος Χριστόπουλος ἐν τινὶ ποιηματίῳ αὐτοῦ, ἀξίῳ τοῦ καλῆμου τοῦ ἡμετέρου Scheffel;

Τρέλαις καὶ κρότον.

*Σ.

ΤΑ ΟΨΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς σήμερον, μεγάλη περὶ τὴν τροφὴν ἐπεκράτει ποικιλία. Ἐκ τῶν διαφόρων δὲ εἰδῶν αὐτῆς ἀναφέρω ἐνταῦθα μόνον τὰ συνηθέστερα.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἃ ἐξάγεται ἐκ τῶν δημηρικῶν ποιημάτων, ὁ ἄρτος καὶ τὸ κρέας ἀπετέλουν τὴν οὐσιώδη τροφὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄρτος κατασκευάζετο ἐξ ἀλεύρου, ἐκ σίτου ἢ ἐξ ἀλφίτων, τ. ἔ. ἐκ κριθῆς τὰ ἄλφιστα ἐχρησίμευσαν ἰδίως εἰς πασάλισμα τῶν εἰς θυσίαν καιομένων ἢ πρὸς χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων ψηνομένων κρεάτων· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐτρώγοντο καὶ ὡς ἄρτος, μολονότι ῥητὼς οὐδαμοῦ παρ' Ὀμήρῳ μνημονεύεται τοῦτο, ἢ τοῦλάχιστον ὡς μᾶζα ἢ χυλός, καθὼς παρὰ τοῖς μετέπειτα Ἑλλησιν ἡ περίφημος μᾶζα καὶ παρὰ τοῖς νῦν ὁ λεγόμενος «ταρχανῆς» ἢ ἡ ἀραβοσίτινος «μπομπούτα»· ὅτι δὲ ἐνομιζοντο θρεπτικὰ ὑποδεικνύει ὁ προσδιορισμὸς «μυελὸς ἀνδρῶν», δι' οὗ χαρακτηρίζονται. Τὰ ἄλφιστα ἀπετέλουν προσέτι μέρος τοῦ πολυσυνήθους ποτοῦ «κυκεῶνος», περὶ οὗ κατωτέρω θέλει γείνη λόγος. Συνήθη κρέατα ἀναφέρονται τὰ τῶν χοίρων, προβάτων, ἀγρίων αἰγῶν, ἐλάφων καὶ βοῶν. Ὁ μόνος τρόπος τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, δι' ὃν δὲν ἀπαιτοῦνται πολλὰ γινώσεις τῆς μαγειρικῆς τέχνης, εἶνε ἡ διὰ τοῦ ὀβελοῦ ὀπτησις. Ἡ συνήθεια αὕτη ἐπικρατεῖ, ὡς γνωστὸν, τὴν σήμερον πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐνθα τὸ «ψητὸ τῆς σούβλας» δικαίως κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν φαγητῶν.

Πρὶν ἢ ψηθῇ ἐκόπτετο τὸ κρέας εἰς μικρὰ τεμάχια, ἐν περιπτώσει, ἐννοεῖται, καθ' ἣν δὲν ὤπτατο ὀλόκληρον τὸ σφακτὸν, καὶ ταῦτα διεπερῶντο εἰς τὸν ὀβελόν μὲ ἄλας καὶ ἄλφιστα ἐπιπασσόμενα. Ἡ ὀμοπλάτη τῶν σφακτῶν, ἰδίως ἡ τοῦ βοῦς, ἐθεωρεῖτο ὡς ἐξαιρετικὸς μερὶς, διὸ τοῖς προέχουσιν τῶν συνδαιτυμόνων παρετίθετο. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶχον καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν Σπαρτιατῶν τὸ προνόμιον νὰ λάβωσι τὴν ὀμοπλάτην τῶν πρὸ τῆς ἐκστρατείας θυσιαζομένων ζώων, καὶ νὰ τιμῶνται κατὰ τὸ δεῖπνον πρῶτοι μὲ διπλασίαν μερίδα. Τὸ καλὸν τοῦτο ἔθιμον, δι' οὗ δηλοῦται τὸ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ἀπαιτούμενον σεβας, φυλάττεται καὶ μέχρι τῆς σήμερον παρὰ τῇ ἑλληνικῇ λαῷ.

Ὅτι καὶ βραστὴν κρέας ἐτρώγετο ἐπὶ Ὀμήρου ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος, συμπραίνων ἐκ τινῶν χωρίων τῶν ποιημάτων αὐτοῦ· διότι οὐδαμοῦ μνημονεύεται τοῦτο ῥητὼς, καὶ ἡ λέξις «ἐφθῆς» δὲν ἀπαντᾷ παρ' Ὀμήρῳ. Ἐάν τὸ κρέας τῶν πτηνῶν καὶ οἱ ἰχθύες ἐχρησίμευσαν ἐπίσης ὡς τροφή, δὲν δύναται τις νὰ ἀποφανθῇ μετὰ θετικότητος. Ἀστοί, γέραννοι, χῆνες μνημονεύονται πολλαχοῦ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύς, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ ὅπως παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐτρώγοντο. Ὁ Friedreich ἐκφράζεται ἀνεῦ δισταγμοῦ τινος καταφατικῶς περὶ ὅλων τῶν πτηνῶν, βασιζόμενος εἰς τοὺς λόγους τῆς Πηνελόπης, ἥτις διηγούμενη ὄνειρόν τι τῷ Ὀδυσσεύ, λέγει ὅτι μέγας ἀετὸς κατελθὼν ἐκ τῶν ὀρέων ἀπέκτεινε τοὺς εἰκοσιν αὐτῆς χῆνας, οὓς ἔτρεφεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς. Εὐνόητον εἶνε ὅτι τόσαι χῆνες δὲν διατηροῦντο μόνον πρὸς ὠστοκίαν· ἀλλ' ἐκ τῆς ἀπλῆς ταύτης διηγήσεως νὰ φράσῃ τις εἰς γενικὴν συμπέρασμα, ὅτι τὰ πτηνὰ παρεῖχον τροφὴν ὡς καὶ τὰ ζῶα, θεωρῶ λίαν τολμηρόν. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τοὺς ἰχθύς, πολλοὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὡς περιέργον ἱστοροῦσιν ὅτι ὁ Ὀμηρὸς δὲν ἐστὶ τούτοις ἡρώας τοῦ μὲ ἰχθύς, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες ἐν Ἑλλησπόντῳ διετρίβον, καὶ τοῦτον πολλαχοῦ «ἰχθυόεντα» καλεῖ. Μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, ὅτε ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ συμπλωτῆρές του κατετρώχοντο ὑπὸ δεινῆς πείνης, κατέφυγον εἰς τὴν θήραν τῶν ἰχθύων καὶ ὀρνίθων. Ὁ Εὐστάθιος, καὶ τοὶ παρὰ τὸν εἶναι ἄγρια αὕτη ἐγένετο ἐν ἀνάγκῃ, ὅμως συμφωνεῖ μὲ τὸν Ἀθήναιον καὶ παραδέχεται ὅτι ἐν μέρῳ οἱ δημητικοὶ ἥρωες ἦσαν ἰχθυοφάγοι, ὅχι μόνον κρεοφάγοι. Ἀφ' οὗ ἡ θήρα τῶν ἰχθύων γίνεται διὰ δικτύων καὶ ἀγκίστρων, καὶ παραβολαὶ μὲ ἀλιεῖς μνημονεύονται, δὲν εἶνε ἀπίθανον ὅτι οἱ ἰχθύς καὶ τὰ ὄστρεα ἐπίσης ἐτρώγοντο ἐπὶ τῆς δημηρικῆς ἐποχῆς. Ὅτι δὲ τοῦτο δὲν λέγεται ῥητὼς, νομίζω ὅτι εἶνε ὀρθὸν νὰ παραδεχθῇ τις μετὰ τοῦ Πλάτωνος, ὅτι ὁ Ὀμηρὸς περιγράφων τὸν βίον τῶν ἡρώων ἐκθέτει τοῦτον ὡς ἐπὶ στρατείας, καὶ προσπαθεῖ πολλαχῶς νὰ τὸν παραστήσῃ ἀπλοῦν καὶ αὐτάρκη πρὸς τὰς ἀ-

πολύτους ἀνάγκας τοῦ στρατιώτου ἀνταποκρινόμενον. Ἀλλὰ μετὰ λόγου δύναται τις νὰ ἐρωτησθῇ, ἐάν οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, διατί δὲν ἀναφέρονται ἰχθύς εἰς τὰς πολυτελεῖς τραπέζας τῶν Φαίακων καὶ τῶν ἀσώτων μνηστήρων, ἀμφοτέρων ὄντων νησιωτῶν; — Ἀγνοῶ. Ὁ Πλούταρχος φρονεῖ ὅτι ἡ ἀποχὴ ἰχθύων παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ὡς καὶ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ Σύροις, προήλθεν ἐξ ἀγνοίας ἢ ἐξ αἰσθήματος εὐσπλαγχνίας πρὸς τὰ μὴ βλαβερά τῶν ζώων.

Ἐπὶ τέλους ἀναφέρω εἰς συμπλήρωσιν τοῦ καταλόγου τῶν φαγητῶν τῶν δημηρικῶν ἡρώων τὰς γαστέρας, αἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ κοιλίαι πλήρεις κοπανιστοῦ κρέατος καὶ αἵματος, ὁμοιάζουσαι μὲ τοὺς ἀλλαντας τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων, ἢ μὲ τὰ σημερινὰ λουκάνικα. Τοιαῦται γαστέρες παρατίθενται ὑπὸ τοῦ Ἀντινόου τοῖς μνηστήρσιν ὡς βραβεῖον γενναιότητος. Ἐκ τῶν ὀπωρικῶν γνωστὰ εἶνε παρ' Ὀμήρῳ ἀπίδια (ὄγγυα), μῆλα, σῦκα. Ἐκ δὲ τῶν ὀσπρίων τέλος ἀναφέρονται ἄπαξ ἐν τινὶ παρομοιώσει οἱ κύαμοι (κουκιά) καὶ οἱ ἐρέβινθοι (βεβίθια), ἐξ ἧς συμπραίνεται ὅτι ταῦτα ἐκαθαρίζοντο ἐν ἁλυνίῳ.

Κατὰ τοὺς μεθ' Ὀμήρον χρόνους τὰ τῆς τροφῆς ὑπέστησαν πολλὴν ποικιλίαν. Κοινοτάτη καὶ ἐθνικὴ, οὕτως εἰπεῖν, τροφὴ κατέστη ἡ πολυθρύλητος μᾶζα, οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ὅτι ἡ ἀρχαία διαίτα πολὺ μετεβλήθη, φαίνεται πρὸ πάντων ἐκ τοῦ σωζομένου ἀποσπάσματος τοῦ ποιητοῦ τῆς ἀρχαίας λεγομένης κωμωδίας Χιονίδου. Οὗτος παραδίδει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, προσφέροντες ἐν πρυτανείῳ ἄριστον τοῖς Διοσκούροις, παραθέτουσιν ἐπὶ τῶν τραπέζων τυρὸν, μᾶζαν, ἐλαίαν καὶ πρᾶσα ἀπόμνησιν τῆς ἀρχαίας ἀγωγῆς ποιοῦμενοι. Καὶ ὁ Σόλων κατὰ τὸν Ἀθήναιον εἶχεν ὀρεῖς ὅπως οἱ ἐν πρυτανείῳ ἐστρώμενοι γεύωνται τῆς μᾶζης, κατὰ δὲ τὰς ἐορτὰς προσέτι καὶ ἄρτου, μιμούμενος τὸν Ὀμήρον. Ἐκ τῆς διακρίσεως ταύτης φαίνεται ὅτι ὁ ἄρτος, ἰδίως ὁ ἐκ καθαροῦ σίτου κατασκευαζόμενος, ἐθεωρεῖτο ὡς πολυτιμότερον, ἐν ᾧ ἡ μᾶζα ἦτο δημοτικὴ καὶ κοινὴ τροφή. Ὅτι αὕτη ἐνομιζέτο ὑγιεινὴ καὶ θρεπτικὴ καὶ ἦτο λίαν ἀγαπητὴ παρὰ τῇ λαῷ, καταφαίνεται ἐκ τῆς ὀνομασίας εἰδους τινὸς αὐτῆς, ὅπερ κατὰ τὸν Πολυδεύκην ὑγίεια ἐκαλεῖτο. Μᾶζα κυρίως σημαίνει πᾶν φύρμα καὶ ἰδίως τὴν ἀπὸ γάλακτος καὶ σίτου τροφήν· ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι πολλάκις ἀντὶ γάλακτος ἐλαμβάνετο οἶνος, ἢ καὶ ἀπλοῦν ὕδωρ, καθὼς ἀφ' ἐτέρου τὸν σίτον ἡδύνατο νὰ ἀντικαταστήσῃ ἀναλόγως τῶν χρηματικῶν μέσων τοῦ μᾶζοφάγου καὶ κριθῇ, ἢ σίτος κατωτέρως ποιότητος. Ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς ὀνομάζεται ἡ μᾶζα ἀτριπτος, τ. ἔ. ἡ ὀλίγον τετριμμένη, ἢ μὴ καλῶς ζυμωμένη, καὶ τούναντίον τριπτή, ἔπειτα ῥαντή, ἢ ἔρραντισμένη, καὶ προφυρητή, ἢ κοινῶς λεγομένη ἀναιδατή (ἀναιδατὸ ψωμί), διε-

νέμετο δὲ ἐπὶ μεγάλων κοίλων πινάκων ξυλίνων ἢ χαλκῶν, οἵτινες ἐκαλοῦντο μαζονόμοι ἢ μαζονόμια. Εἶδος μᾶζης πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ὁ ὑπ' Ἀριστοφάνους μνημονεύμενος ἄμης.

Μεγαλειτέρα ποικιλία παρατηρεῖται εἰς τὰ λαχανικά καὶ ὀσπρία. Ἐκ τῶν πρώτων ὀνομαστότερα εἶνε τὰ κρόμμυα, τὰ πρᾶσα, τὰ σκόροδα, ὁ ὀρίδαξ, ἡ μαλάχη ἢ μοδόχη, ἡ κράμβη ἢ ῥάφανος, τὸ σέλινον, ἡ κινάρα (ἡ κινάρα, τὴν σήμερον ἀγκινάρα), τὸ γογγύλιον κτλ., ὅσα δηλαδὴ καὶ τὴν σήμερον εἶνε συνήθη ἐν Ἑλλάδι. Ταῦτα ἐτρώγοντο ἢ ὡρὰ μὲ ἐλαιον καὶ ὄζος ἀναμειγμένα ἢ βεβρασμένα. Ἡ κολοκύνθη ἦτον ἐπίσης ἀγαπητὴ καὶ ἰνδικὴ λεγομένη «διὰ τὸ κεκομίσθαι τὸ σπέρμα ἐκ τῆς Ἰνδικῆς». Ἀξίον σημειώσεως εἶνε ὅτι ἡ κολοκύνθη ἐλέγετο τὸ πάλαι μεταφορικῶς ἐπὶ νωθρῆς κεραιῆς, ὅπως καὶ μέχρι τῆς σήμερον. Οὕτω λέγει ὁ ποιητὴς τῆς ἀρχαίας κωμωδίας Ἑρμιππος «τὴν κεραιὴν ἔχει ὅσπιν κολοκύντην», ὅπερ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ σημερινὸν «ἔχει κολοκυθένιον κεραλί».

Περὶ τῶν διαφόρων ὀσπρίων κρίνω περιττὸν νὰ κάμω λόγον, καθότι ταῦτα καθὼς καὶ τὰ λάχανα περιγράφονται ἐν ἐκτάσει ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ἐν τῷ Β. βιβλίῳ, καὶ ἔπειτα τὰ πλεῖστα εἶνε τὰ τὴν σήμερον παρ' ἡμῶν ἐν χρήσει. Δικιτέρως ἀναφέρω ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησιν ἦτο προσφιλες τροφή ὁ χυλὸς πολλῶν ὀσπρίων βεβρασμένων, ἰδίως δὲ ὁ τῶν φακῶν φακὴ καὶ ὁ τῶν φασιλίων ἔττος λεγόμενος. Ταῦτα πάντα δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὄψα, κατὰ τὸν Εὐστάθιον «τὰ τοῦ σίτου ἡδύσματα»· ἀλλὰ κυρίως ὄψον εἶνε κατὰ τὸν Ἀθήναιον «πᾶν τὸ πρὶ κατασκευαζόμενον εἰς ἐδωδὴν»· κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὄψον καὶ τὸ κρέας τῶν ζώων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην γίνεται πολλὴ χρῆσις τοῦ κρέατος, ἰδίως δὲ τῶν ἀγρίων ζώων καὶ τῶν πτηνῶν. Ὁ λαγὼς εἶνε περισπούδαστος ἐν Ἀττικῇ· ἐντεῦθεν ἡ παροιμία «ἐν πᾶσι λαγῶσι ζῆν»· ἀλλὰ καὶ τὰ ὀρνίθια κρέατα δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον περιζήτητα καὶ ἰδίως τὰ ἐκ Βοιωτίας προερχόμενα, ἥτις ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ ὡς ὀρνιθοτρόφος παρίσταται. Ἐκ πάντων ὅμως τῶν ζώων ὁ ἰχθύς κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας τραπέζης, διὸ κατ' ἐξοχὴν ὄψον προσάγορεῖται. Ὁ Πλούταρχος λέγει τὰ ἐξ ἧς «Ὡς γὰρ, πολλῶν ὄντων ποιητῶν, ἐκ τὸν κράτιστον ἐξαίρετως ποιητὴν καλοῦμεν, οὕτω πολλῶν ὄντων ὄψων, ἐκ τῶν ἐκτελεσθέντων ὁ ἰχθύς μόνον ἡ μάλιστα γὰρ ὄψον καλεῖσθαι, διὰ τὸ πολὺ πάντων ἀρετῇ κρατεῖν· καὶ γὰρ ὀφθαλμούς καὶ φιλόφους λέγομεν, οὐχὶ τοὺς βοεῖς χαίροντας, ὥσπερ Ἡρακλῆς, δὲ τοῖς κρέσσι χλωρὰ σῦκα ἔχων ἡσθεῖν, οὐδὲ τὸν φιλόσυκον, οἷος ἦν ὁ Πλάτων· οὐ φιλόβοτρον, οἷος Ἀρκεσίλαος· ἀλλὰ τοὺς περὶ ἰχθυοπωλίαν ἀναδιδόντας ἐκάστοτε, καὶ τοῦ κώδωνος ὀξέως ἀκούοντας». Ἐκ τούτου φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν ἰχθύων, ἥτις ἐπίσης ἰχθυὸς ἐκα-

λείτο, ἀνηγγέλλετο ἡ ὥρα τῆς πωλήσεως αὐτῶν διὰ τοῦ ἡχοῦ τοῦ κώδωνος.

Τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἰχθύων περιγράφει ὁ Ἀθήναιος ἐν ἐκτάσει ἐν τῷ Ζ. βιβλίῳ. Πολλοὺ ἐτιμῶντο πρὸ πάντων αἱ ἐγγέλεις τῆς Κωπαιδὸς λίμνης, ὡς πάντων τῶν ἰχθύων εὐχυλότεραι καὶ πολύτροφοι· διὸ δὲν ἦσαν τοῖς πᾶσι προσιταί. Αἶψα ἐπιτυχῶς ἐκάλεσέ τις λοιπὸν τὴν ἐγγελυν «τῶν δεῖπνων Ἐλένην», καθὰ διηγέται ὁ Ἀθήναιος. Αἱ τῆς Κωπαιδὸς λίμνης ἐγγέλεις ἦσαν τοσοῦτον ὑπερμεγέθεις, ὥστε οἱ Βοιωτοὶ συνεβίβζον νὰ στεφανώωνσιν αὐτὰς δίκην ἱερῶν καὶ νὰ προσφέρωσι τοῖς θεοῖς θυσίαις. Περιφημοὶ ἦσαν καὶ αἱ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, μολοντί οἱ ποτάμιοι ἰχθύες ἐν γένει δὲν εἶχον πολλὴν ἀξίαν. Ὁ νομαστοὶ ἦσαν προσέτι καὶ οἱ λεγόμενοι γόγγροι ἢ γρύλλοι, μεγάλοι θαλάσσιοι ἰχθύς, κατ' ἐξοχὴν οἱ τῆς Σικυωνος, ἐνθα καὶ ἀμαζιζοῖτο ἡλίσκοντο. Ὅτι ὁ γόγγρος (τὴν σήμερον μουγγρὶ) λίαν ἐξέτιματο φαίνεται ἐκ τινος ἀποσπάσματος τοῦ ποιητοῦ τῆς νέας κωμωδίας Φιλήμονος, ἐνθα ἱστορεῖται ὅτι ὁ Ποσειδῶν προτιμᾷ πάντων τοῦτον τὸν ἰχθύν νὰ προσφέρῃ τοῖς θεοῖς δῶρον εἰς τὸν οὐρανόν, μάγειρος δὲ τις σεμνυνόμενος ἐπὶ τῇ ἐκυτῶ τέρχην λέγει ὅτι, πάντες οἱ τοῦ γόγγρου γενομένοι γίνονται θεοί, καὶ αὐτοὶ οἱ νεκροὶ μάλιστα ἀσφαλισμένοι ἀναλαμβάνουσι ζωὴν. Ἐννοεῖται ὅμως οἰκοθεν ὅτι τοιοῦτοι ἰχθύς ἦσαν προνόμιον μόνον τῶν εὐπόρων ἐκ τῶν πολιτῶν, ἐν ᾧ οἱ μὴ ἔχοντες ἰκανὰ μέτα ἠὲ χαριστοῦντο μὲ τοὺς τεταριχουμένους ἰχθύς, ὡς ἡ ἀφύη, ὁ σαπέριδης (σημ. ἀρίγχα) κτλ. Ὅτι αἱ τιμαὶ τῶν ταρίχων ἦσαν εὐτελεῖς φαίνεται οὐ μόνον ἐκ τῆς συνήθους παροιμίας «ἀν μὴ παρὴ κρέας τάριχος στερεκτέον», ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς μετωνυμικῆς χρήσεως τῆς λέξεως τάριχος ἐπὶ οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχοντος ἀνθρώπου. Ἀλλ' οὐχ ἥττον οἱ Ἀθηναῖοι τοσαύτην ἐποιούντο σπουδὴν περὶ τὰ ταρίχη, ὥστε καὶ πολίτας ἀνέγραψαν τοὺς υἱοὺς τοῦ ταριχοπώλου Χαιρεφίλου. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ μαγεῖσμα τῶν ἰχθύων, ἐκτὸς τῶν ἐφθών, ὀπτῶν καὶ τηγανιστῶν, ἐγνώριζον οἱ παλαιοὶ καὶ τὴν ἐν λοπάδι λεγομένην σκευασίαν αὐτῶν, ἥτις ἐγένετο διὰ παντοίων ἡδυσμάτων ἢ ἀρτυμάτων· οὕτω π. χ. παρσεκευάζετο ἡ καλουμένη «τευθὴς σακτὴ ἢ ὠνθυλευμένη», ἥτις ἐγεμίζετο μὲ ἡδύσματα ἀπαρallάκτως ὅπως τὴν σήμερον τὸ «παρσεμιστὸν καλαμάρι», ἢ ὁ σωλὴν εἶδος θαλασσίου ὀστρακοδέρμου (ὑν σουλήνα)· ὡς ἡδύσματα ἐχρησίμευσαν ὁ ἀρωματικὸς σπόρος τοῦ κοριάννου, τὸ κρόμμυον καὶ ὁ ὀπὸς (καθὼς καὶ ὁ καυλὸς καὶ ἡ βίττα τοῦ περιφήμου Κυρηναίου σιλήριου)· ἐννοεῖται δὲ ὅτι ταῦτα μεταξὺ ἄλλων ἦσαν καὶ τῶν κρεῶτων ἀρτύματα. Ἐν τέλει ἀναφέρω ὅτι καὶ αἱ ὀμηρικαὶ γαστέρες ἐγένοντο κοινὸν ἐπὶ τῶν κλασσικῶν χρόνων καὶ σύνθετος φαγητόν, ἀλλὰ ἄντες ἢ χορδαὶ ἔτι καλούμεναι, ὀπτῶντο δὲ πεπληρωμένοι λίπους ἢ κοπανισοῦ κρέατος.

Ἡ τοσαύτη περὶ τὴν τροφὴν ἐπελοῦσα ποιητικὴ συνετέλεσε φυσικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μαγειρικῆς τέχνης καὶ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ γένους τῶν μαγείρων, οἵτινες ἰδίως ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν χρόνων σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ νέᾳ κωμωδίᾳ ἀποτελοῦσι· διότι πρὸ τούτων δοῦλοι τοῦλάχιστον ἐκτελοῦντες ἔργα μαγείρου σχεδὸν δὲν μνημονεύονται. Ἡ Ἑλληνικὴ τῶν παλαιῶν χρόνων, ἥτις ἐθεώρει καθ' ἑαυτὴν τὴν διοίκησιν τῆς οἰκίας ἐν γένει, εἶχε καὶ τὴν φροντίδα τοῦ μαγεῖν ἐν αὐτῇ οὐδὲ μὴ δυνάμει· ἡ δὲ δύναμις νὰ ἐπιστατήσῃ οὐχὶ εὐαρίθμω ὑπηρεσιῶν, οὐχ ἥττον ὅμως ἐθεωρεῖτο τιμὴ καὶ φρόνιμον ἔργον ἢ παρασκευὴ τῶν φαγητῶν ὑπ' αὐτῆς τῆς νοικοκυρᾶς, ἵνα μεταχειρισθῶ τὴν λέξιν τοῦ λαοῦ· οὕτως ἀπ' ἑτέρου ὁ ἀνὴρ ἐπρομηθεύετο ἐν τῇ ἀγορᾷ τὰ τρόφιμα ἔστω καὶ πλούσιος.

Τὸ γένος τῶν μαγείρων δύναται τις νὰ υποδιαίρῃ εἰς δύο τάξεις, εἰς τὴν τῶν κρεωπωλῶν, οἵτινες κατέκοπτον καὶ παρέθετον ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπὶ τῆς κρεωπωλικῆς τραπέζης μαγεῖσμά, κρέατα εἰς πώλησιν, καὶ δεύτερον τὴν τῶν οἰκιακῶν μαγείρων· ὁ χαρακτηρ αὐτῶν παρίσταται ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἰδίως τῆς νέας κωμωδίας ὡς πονηρὸς καὶ ἀλαζονικός· διὸ ὀρθῶς ἀποφαίνεται ὁ Ἀθήναιος διὰ τῶν ἐξῆς λίαν ἐκφραστικῶν λέξεων· «ἀλαζονικὸν δ' ἐστὶ πᾶν τὸ τῶν μαγείρων φύλον». Ἐν Ἀκαδεαίμονι ὤφειλον οἱ μάγειροι νὰ γινώσκωσιν μόνον τὴν τέχνην τοῦ μαγεῖν κρέας καὶ ὅχι περισσώτερον· ἄλλως ἐξωρίζοντο ἐκ Σπάρτης. Ἀλλ' ὅμως εἶχε τὸ πρᾶγμα ἐν Ἀθήναις, ἐνθα προσήρχοντο μάγειροι σεμνυνόμενοι ἐπὶ τῇ ἐκυτῶν τέχνῃ πολλαχόθεν· κατ' ἐξοχὴν περιφημοὶ ἦσαν καὶ περιζήτητοι οἱ ἐκ Σικελίας, Συβάριδος καὶ ἐσχάτως οἱ ἐκ Χίου προσερχόμενοι. Οὗτοι ἐμισθοῦντο ἐν τινι ἰδιαιτέρῳ μέρει τῆς πόλεως, ὅπερ κατὰ τὸν Πολυδεύκην ἐκαλεῖτο μαγειρεῖν. Ὅτι δὲ ἡ τέχνη αὐτῶν ἦτο περισπούδαστος δηλοῦσι τὰ διάφορα συγγράμματα τῶν ἀρχαίων, ὧν μόνον τὰ ὀνόματα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Πρὶν ἢ περᾶν τὸν περὶ μαγείρων λόγον, προσθέτω ὅτι τὸ βούτυρον ἦτον ἄγνωστον ἐντελῶς, μόνον δὲ δι' ἐλαίου ἐμαγεῖοντο καὶ οἱ ἰχθύς καὶ τὰ λοιπὰ κρέατα¹.

ΠΩΣ ΧΑΙΡΕΤΙΖΟΥΣΙΝ ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΛΑΟΙ

Πῶς χαιρετίζουσιν εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη; Ποίαις λέξεσι μεταχειρίζονται, ποίαις φράσεις προσηγορίας ἔχουσιν ἐν χρήσει οἱ διάφοροι λαοὶ τῆς Εὐρώπης;

Ἐν τῇ Ἀνατολῇ οἱ τύποι τοῦ χαιρετισμοῦ ἔχουσιν τὸ ἀρωμα τῆς ἀρχαίας ἀπλότητος. Ὁ Ἀραβὶς λέγει· «Ἐῖθε ἡ πρωτὴ νὰ εἶνε καλὴ». — «Ὁ Θεὸς νὰ σὲ ἔχῃ ὑπὸ τὴν εὐνοίαν του», λέγει ὁ Ὀθωμανός. Ὁ Πέρσης προφέρει χαιρετισμὸν κατὰ

1. Ἐρυν. ἐκ τῆς «Περὶ τῶν συμποσίων τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων» διατριβῆς τοῦ κ. Α. Μάλλου.

ΠΑΘΗΣΜΟΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Κατὰ τὸ 1871 τὸ Λονδίνον κατοικεῖτο ὑπὸ 3,254,280 κατοίκων. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνῆλθε σήμερον εἰς 3,814,571, δηλαδὴ παρουσιάζει αὐξήσιν 560,311 ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν.

Τὸ 1801 τὸ Λονδίνον ἠρίθμει μόνον 958,863 κατοίκους. Ἀπὸ τοῦ 1871 λοιπὸν ἄχρι τοῦ 1881 ἡ αὐξήσις ἐγένετο κατ' ἀναλογίαν 17^ο [ο, κατὰ δὲ τὰς προηγουμένας δεκαετεῖς περιόδους μόνον 15^ο [ο καὶ 16^ο [ο. Ἀν ἐξακολουθήσῃ ἡ αὐτὴ ἀναλογία, τὸ Λονδίνον κατὰ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος θ' ἀριθμῇ 5 ἑκατομμύρια κατοίκων.

Ἐκ τῶν 3,814,571 κατοίκων τοῦ Λονδίνου 2,280,568 μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὰ βόρεια τμήματα τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης, 1,260,578 δὲ εἰς τὰ νότια τμήματα. Ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις ἡ αὐξήσις εἶνε μᾶλλον ἐπισημητή.

Ἀκριβῶς ὅμως τοῦναντίον συμβαίνει εἰς τὸ μέρος ἐκείνο τοῦ Λονδίνου, τὸ καλούμενον Ἀστν. Τῷ 1801 τὸ Ἀστν ἠρίθμει 56,859 κατοίκους· σήμερον δὲ κατοικεῖται ὑπὸ μόνον 52,889. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶνε λίαν εὐεξήγητον. Οἱ ἀνθρώποι τῶν υποθέσεων, οἵτινες τὴν ἡμέραν πλημυροῦσιν ὡς κύματα τὰς ὁδοὺς τοῦ Ἀστεως, τὴν ἐσπέραν ἀποσύρουνται. Ἀμα τῇ νυκτὶ διευθύνονται καὶ ὑπ' ἀλλήλοις μεταναστεύουσι σωρηδὸν πρὸς τὰ ἐν τῇ ἐξοχῇ ἢ τοῖς προαστείοις διατμήματα αὐτῶν, ἀφίοντες ἐρήμους τὰς εὐρυτάτας ἐκεῖνας ὁδοὺς, ἐν αἷς πρό τινων ὥρων τοσαύτη ζωὴ ἐκυκλοφόρει. Τὴν νύκτα δὲ τὸ Ἀστν ἐγκαταλείπει μόνον εἰς χιλιάδας τινὰς ἐνδεῶν, θωροῶν καὶ νυκτοφυλάκων, ὁμοιάζει πρὸς ἐρημωθεῖσαν πόλιν.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἡ κυρία Ν*, ταχέως παρηγορηθεῖσα διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός τῆς, συνηψε δεύτερον γάμον. Κυριακὴν τινα προσκαλεῖ τὸν νέον σύζυγον νὰ τὴν συνοδεύσῃ εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ὅπου ἀναπαύεται ὁ προκατόχος τῆς.

Ὁ σύζυγος συναινεί.

Ἀποῦ ἐπεσκέφθησαν τὸν τάφον τοῦ μακαρίου, ἡ κυρία, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσῃ, λαμβάνει μὲθ' ἑαυτῆς τὸν μεγαλοπρεπὴ στέφανον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποθέσει ἐπὶ τοῦ τάφου κατόπιν τοῦ θανάτου τοῦ πρώτου συζύγου.

— Ἀλλὰ, λέγει ὁ νέος, ἡμπορεῖς νὰ τὸν ἀφήσῃς; αὐτὸ δὲν μὲ πειράζει καθόλου.

— Ὁ! λέγει ἀφελῶς ἡ κυρία, καλλίτερον νὰ τὸν πάρω. Εἴμπορεῖ νὰ μοῦ χρησιμεύσῃ καμμιὰ ἄλλη φορὰ πάλι.

τὸν ἐπόμενον τύπον· «Ἐῖθε ἡ σκιά σου νὰ μὴ ἐλαττωθῇ ποτε». Τύπος ληφθεὶς ἐκ τῶν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ εἰδικῶν περιστάσεων, καθ' ὅς ὁ ἀνθρώπος ζῇ ὑπὸ καυστικῶν ἡλίων.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἔχουσιν ὡσαύτως χαιρετισμὸν σχετικὸν πρὸς τὸ διακεκαυμένον αὐτῶν κλίμα· «Πῶς ἔχει ἡ ἐφίδρωσις;» — «Ἡ ἐφίδρωσις σὰς φέρει υγείαν;» Οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ τὰ περὶ τῆς υγιεινῆς καλῶς γινώσκοντες, λέγουσιν ὅτι ἡ ἐφίδρωσις σώζει τὸν ἀνθρώπον ἐκ πολλῶν ἀσθενειῶν.

Οἱ τῆς γαστροῦς θεράποντες Κινέζοι ἀπευθύνουσι τὰς ἐπομένους λέξεις εἰς ὄντινα συναντῶσι τὴν πρωτάν· «Ἐράγατε τὸ βύζι σας;» — «Ὁ στόμαχός σας χωνεύει καλῶς;» «Εἶνε εἰς καλὴν κατάστασιν;»

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ ἱλαρὸν ἔχοντες τὸ ἦθος, ἔλεγον «Χαίρε». Οἱ νεώτεροι Ἕλληνες, κατασταθέντες ἀνθρώποι θετικοὶ καὶ ἔμποροι πρὸ πάντων, χαιρετίζουσι λέγοντες «Τί κάμνετε;» δηλαδὴ «Πῶς βαλίνουσιν αἱ υποθέσεις; Τὸ ἔλαιον πωλεῖται; τὰ σταφύλια, τὰ σῦκα καὶ τὸ μέλι εἶνε ἄφθονα;»¹

Οἱ πρῶτοι Ῥωμαῖοι, αὐτοὶ ὁ ἀνδρείος λαός, ὁ ἐγκρατής, ὁ ἀδικαίεπτος ἐξασκῶν τὸ σῶμα, ἔλεγον χαιρετίζοντες «Salve», «Vale», δηλαδὴ «ἔσο υγιής». «ἔσο ἐν εὐεξίᾳ» ἢ «Quid agis», «εἰς τί δαπανᾷς τὴν ἱκανότητά σου;» Οἱ Ῥωμαῖοι δὲ τῆς παρακμῆς ἐχαιρετίζον διὰ τρόπου θηλυπροποῦς: «Dulcissime rerum», «Ὡ τὸ γλυκύτατον τῶν πραγμάτων».

Οἱ βόρειοι Ἴταλοι ἔλεγον ποτὲ «Sanità e guadagno», «Υγεία καὶ κέρδος». Ἐλεγόν ποτε ἐν Νεαπόλει «Crescite in santitate» «Ἀυξάνεσθε ἐν ἀγιωσύνῃ». Σήμερον λέγουσιν ἐν Ἰταλίᾳ «Come sta?», «Πῶς ἔχετε;» Εἶνε δὲ τοῦτο ὁ τετριμμένος χαιρετισμὸς ὅλων τῶν λατινικῶν λαῶν μετὰ μικρῶν τινων παραλλαγῶν.

Οἱ Ἰσπανοὶ ἔχουσιν καὶ τινὰς ἄλλους τύπους ἐκ τῆς θρησκείας, ὡς «Πορεύεσθε μετὰ τοῦ Θεοῦ».

Ὁ συνήθης τῶν Γερμανῶν χαιρετισμὸς προφέρεται τριτοπροσώπως «Πῶς πηγαίνει;» ἢ «πῶς πηγαίνετε;»

Οἱ Ὀλλανδοὶ, λαὸς ἐξόχως ἐμπορικὸς καὶ ναυτικὸς χαιρετίζει «Πῶς ταξιδεύετε;» Ὁ Σουηδὸς «Πῶς δύνασθε;» δηλαδὴ εἰσθε υγιῆς, δυνατός; «Πῶς ζῆτε παρ' ὑμῶν;» λέγει ὁ φιλόξενος Σκωττός. Ὁ Ῥώσος λακωνικῶς λέγει, «Ἐσο καλὰ». Τέλος ὁ Ἀγγλὸς ἀπευθύνει τὸ How do you do; «Πῶς κάμνετε;» ἢ ἀπλῶς «πῶς εἰσθε;» *Α

1. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι σφάλει ὁ γράψας τὰ ἀνωτέρω, ἐξ οὗ παρελάβομεν μεταφράσαντες τοὺς χαιρετισμοὺς, εἰς τὰ περὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ὁ γνήσιος ἑλληνικὸς χαιρετισμὸς εἶνε τὸ «Γεῖά σου», «Ἐχε γεῖα», «Ὁρα καλῇ». Ἀλλ' ὅμως καὶ τὸ «Τί κάμνεις» δὲν ἔχει τὴν ἐννοίαν ἐπὶ χαιρετισμοῦ λεγόμενον τοῦ τί ἐργάζεσαι, ἀλλὰ «πῶς ἔχει ἡ υγεία».

Ἐρωτηθεὶς ποτε ὁ Διογένης διατί τὸ χρυσίον εἶνε ὠχρόν·

— Διότι, εἶπε, πολλοὶ τὸ ἐπιβουλεύονται.

ΛΑΗΘΕΙΑΙ

Οἱ Ἕλληνες δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν τὸ βαθὺ ἐκεῖνο φιλοσοφικὸν ῥῆμα, ὅτι τὸ παρὸν κυοφορεῖ τὸ μέλλον, ὅτι ἐκεῖνο μόνον φέεται τὸ ἔκρ' ὅ,τι σπαρῇ τὸν χειμῶνα, καὶ ὅτι, ἐὰν διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰ οὔτε σπεύροντα οὔτε θερίζοντα, φύουσι χόρτον ἄσπαρτον οἱ ἄγροί, οἱ λαοὶ ὅμως καὶ τὰ ἔθνη θερίζουσι μόνον ὅ,τι ἔσπειραν, καὶ δρέπουσιν ὅ,τι ἐφύτευσαν. Ἐὰν δὲν ἔσπειρεν ὁ Κιβούρ, δὲν ἐθερίζεν ἡ Ἰταλία· ἐὰν δὲν ἐφύτευεν ὁ Βίσμαρκ ἀπὸ τοῦ 1861, δὲν ἔδρεπον οἱ Πρωσσοὶ μετὰ δεκαστίαν· ἐὰν οἱ πατέρες τῶν πατέρων ἡμῶν δὲν ἐκαλλιέργουν ἐπὶ πολλὰς ἐτῶν δεκάδας τὸν σπόρον τῆς ἐλευθερίας, δὲν ἐκκομπούντο αὐτὸν οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ 1821· ἂν ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων — ἵνα καὶ σκιάν ἦστω παρὰ τὰ φῶτα — δὲν ἔσπειρεν ἐπὶ εἰκοσαστίαν τὴν ἐκθίλυνσιν καὶ τὸν ἐκφραλισμὸν ἐν Γαλλίᾳ, δὲν ἐθερίζεν, αὐτὸς μὲν τὴν ἐπαίσχυντον πτώσιν του, ἡ δὲ Γαλλία τὰς φοβεράς τῶν τέκνων αὐτῆς ἐκατόμβας. Ἀτενίζωμεν λοιπὸν μετὰ παρηγόρου προσδοκίας εἰς τὸ μέλλον ἡμῶν· μὴ ἀρκώμεθα ὅμως εἰς εὐχὰς μόνον καὶ εἰς ἐλπίδας. Μὴ γοητευώμεθα ἐκ τοῦ ὠραίου ἀντικατοπτρίσματος, ὅπερ προτρέχων ὁ πόθος εἰκονίζει πρὸ τῶν θυμῶν ἡμῶν. Ἐργαζώμεθα! *Laboremus!* Ἀποσείσωμεν τὴν νάρκην, ἥτις μᾶς κατέλαβεν! Ἀποπνίξωμεν ἕκαστος τὸν ἀτομικὸν αὐτοῦ ἐγωϊσμὸν, τὸν γεννήσαντα τὴν φοβερὰν ἡμῶν πρὸς τὰ κοινὰ ἀδιαφορίαν, καὶ ἐννοήσωμεν τέλος, ὅτι μόνον εὐπραγοῦντος τοῦ ὅλου εὐπραγοῦσι τὰ ἄτομα. Μὴ ἀπελπιζώμεθα δὲ ἐκ τῆς σημερινῆς ἡμῶν καταστάσεως. Ἡ ἄνω καὶ κάτω καὶ πρὸς οὐδένα σκοπὸν φερομένη πολιτικὴ ἡμῶν ἐνέργεια, ὁ ἀνεργάτιστος κοινωνικὸς ἡμῶν βίος, ἡ διανοητικὴ ἡμῶν ζύμωσις, ἐξ ἧς πολὺς μὲν ὁ τάραχος, μέχρι δὲ μέχρι τοῦδε ἡ παραγωγή, εἰσὶ φαινόμενα φυσικὰ καὶ ἀναγκαίως παρεπόμενα τοῖς σήμερον καιροῖς. Διαθισόμεν περιόδον μεταβατικὴν, διερχόμεθα ἐποχὴν πρᾶσκειας καὶ δοκιμασίας. Μὴ ἀξιῶμεν νὰ δρέψωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ τὸν καρπὸν τῶν κόπων ἡμῶν, μηδὲ δυσφορῶμεν ἀναλογιζόμενοι, ὅτι μετὰ μακρὰς ἐνικυτῶν περιόδους θέλει βλαστήσει ὁ σήμερον ἐμφησόμενος σπόρος. Ἄν ἡμεῖς ἐθερίσαμεν ὅ,τι ἄλλοι ἔσπειραν, πρέπει καὶ ἄλλοι νὰ θερίσωσιν ὅ,τι σπεύρομεν ἡμεῖς. Ἡμεῖς ἔταξε σήμερον ὁ δάκτυλος τοῦ Θεοῦ σκαπανεὶς τῆς μελλούσης γενεᾶς· — ἄς προλειάνωμεν αὐτῇ τὴν ὁδὸν τῆς δόξης καὶ τῆς εὐημερίας· ἡμεῖς ἔθηκε σήμερον ἡ Πρόνοια πρῶτην βαθμίδα, ἐφ' ἣν θὰ πατήσωσιν ἀναγκαίως οἱ μετ' ἡμᾶς, ὅπως ἀναβῶσιν ὅπου προώρισται νὰ ἀναβῇ ποτε ἡ Ἑλλάς· — ἄς παρασκευάσωμεν τὴν κρηπίδα ταύτην ἀσφαλῆ. Ἄς ἐργασθώμεν

λοιπὸν οὐχὶ διὰ τὸ παρὸν ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον. (Ἀγγελοῦ Βλάχου).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ ἀκόλουθον ἀνέκδοτον τοῦ φιλολογικοῦ βίου τοῦ Βαλζάκ εὗρισκόμεν εἰς τὴν παρισινήν ἐφημερίδα «*Voltaire*».

Ἐπέραν τινὰ ὁ Βαλζάκ εἰδείπνει μετ' ἄλλων τινῶν λογίων καὶ τινος εὐφυοῦς συμβολαιογράφου.

Ὁ διάσημος μυθιστοριογράφος ἦτο λίαν περὶφροντις καὶ σχεδὸν ἐφαίνετο ξένος τῆς διασκεδάσεως. Ἡ μελαγχολία του ἀπετέλει τοιαύτην ἀντίθεσιν πρὸς τὴν γενικὴν εὐθυμίαν, ὥστε ὁ συμβολαιογράφος τοῦ ἔκαμε παρατήρησιν περὶ τούτου.

— Ἐὰν νομίζετε ὅτι εἰμφορεῖ τις νὰ γελᾷ, ἀπεκρίθη ὁ Βαλζάκ ὠργισμένος, ὅταν τὸ πρῶτ' ὀφείλει νὰ πληρώσῃ χίλια φράγκα καὶ δὲν ἔχη λεπτὸν εἰς τὴν τσέπη!

— Αὐτὸ μόνον εἶνε; εἶπεν ὁ συμβολαιογράφος μεσιδίων.

Καὶ ἐξάγων τὸ χαρτοφυλάκιόν του·

— Ἴδου, προσέθηκε, λάβε τὰ χίλιά σου φράγκα· θὰ μοὶ τὰ ἐπιστρέψῃς ἐκ τοῦ προϊόντος τοῦ πρώτου βιβλίου σου.

— Τοῦ καλλιτέρου βιβλίου μου, ἀπήντησεν ὁ Βαλζάκ τονίζων τὴν λέξιν.

Καὶ προσκαλέσας τὸν ὑπηρέτην ἐζήτησε γραφίδα καὶ χάρτην, καὶ καλλιγραφικῶς ἔγραψε·

«Ὁ ὑποφαινόμενος ὑπόσχομαι νὰ ἀποδώσω εἰς τὸν κ. Χ* συμβολαιογράφον, ἐκ τοῦ προϊόντος τοῦ καλλιτέρου βιβλίου μου, τὸ ποσὸν φράγκων χιλίων, τὰ ὅποια ἐλευθερίως μοὶ ἐδάνεισε· — Βαλζάκ».

Ὁ συμβολαιογράφος ἐφύλαξε τὸ πολύτιμον αὐτόγραφο.

Παρήλθον τρεῖς ἔτη. Ὁ Βαλζάκ εἶχε λησμονήσει ἐντελῶς τὸ πρᾶγμα, ὅτε ἡμέραν τινὰ ἔλαβε τὸ ἀκόλουθον ἐπιστόλιον·

«Φίλτατε, πρὸ μικροῦ ἀνέγνωσα τὴν *Eugenie et Grandé*. Ὅποιον ἀριστοῦργημα! Εἶνε κατὰ τὴν γνώμην μου τὸ καλλιτέραν βιβλίου σου. — Χ*».

Ὁ ὀφειλέτης ἐνόησε τί ἐσήμαινεν ἡ ἐπιστολή, ἀλλὰ μὴ ὦν εἰς θέσιν νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ συμπέρασμα τῆς ἀπάντησε:

«Ὑπομονή! Ἡ *Eugenie et Grandé* εἶνε ἐκ τῶν καλῶν ἔργων τοῦ Βαλζάκ, ἀλλ' ὅχι τὸ καλλιτερόν του. — Βαλζάκ».

Δύο ἔτη παρήλθον ἀκόμη, ἡ δὲ ἐκδοσις τῶν *Πτωχῶν γονέων* ἐκίνησε τὸν συμβολαιογράφον εἰς νέαν ὑπόμνησιν πρὸς τὸν ὀφειλέτην του.

«Δὲν εἶσθε καθόλου ἐνθαρρυντικὸς, ἀπεκρίθη ὁ Βαλζάκ· σὰς βεβαιῶ ὅτι εἰμφορῶ νὰ γράψω πολὺ καλλιτέραν ἀκόμη».

Εἰς ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ

Ἀεὶ τοῖς μικροῖς μικρὰ διδοῦσι θεοί.